

3 1959

planinski vestnik

VSEBINA:

OB ZAPISKIH V »DNEVNIK S TRANSVERZALE Zivojin Prosenč	97
OZEBNIKI OKROG JALOVCA Ing. Stanko Dimnik	99
TRENTA SE SPREMINJA Pavel Kunaver	105
NA VOGEL IN RJAVO SKALO Miran Marussig	113
TRIJE MOŽJE NA TRANSVERZALI, DA O PSU NITI NE GOVORIMO Matjaž Kmecl	116
VRNITEV H GORAM F. S. Copeland	120
JAZBEN - 518? Andrej Baraga	122
POHORSKA JELENSKA ZEL SOMOVICA Dr. Fr. Mišič	128
MLADI PIŠEJO	130
IZ PLANINSKE LITERATURE	132
SEJE PZS, GRS	132-144
RAZGLED PO SVETU	134
DRUŠTVENE NOVICE	140
NASLOVNA STRAN: Vihar na Monte Rosi - Foto Ciril Debeljak	

»Planinski Vestnik« je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga imenovana Zveza - urejuje pa uredniški odbor / Revija izhaja dvanajstkrat na leto - po potrebi v snopičih po dve številki skupaj / Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Celje, I. gimnazija / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Likovzarjeva ulica 3, poštni predal 214, telefon št. 32-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina znaša din 600.-, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih po din 150.- (naročnina za inozemstvo din 800.-) / Tekoči račun revije pri Komunalni banki 600-701-3-121 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega Vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene odpovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto

Sedaj si vsa društva lahko kupijo

ISKRA

KINOPROJEKTOR OP-2 za ozki film 16 mm

Zato izkoristite ugodne kredite
pri Jugoslovanski kreditni banki

Ozki zvočni kinoprojektor OP-2
je najprikladnejše sredstvo za izobrazbo in
razvedrilo članov društva

ISKRA

TOVARNA ELEKTROTEHNIČNIH IN FINOMEHANIČNIH IZDELKOV

KRANJ

Ob zapiskih v »Dnevnik s transverzale«

ZIVOJIN PROSENC

Letos je komisija za planinska pota pri PZS priznala spominski znak 111 prehodniku transverzale. Zadnji je planinec star preko 60 let.

Obiskovalci naše najlepše planinske poti se razlikujejo drug od drugega po spolu, po starosti, po poklicih in zlasti po značajih. Najznačilnejša antipoda med njimi sta planinec in dirkač. Eden slednjih se je pohvalil, da je vso pot prehodil v 18 dneh. Njegova edina ugotovitev je: »Na poti sem zapravil 13 000 din, od tega za razglednice in za pošto cca 4000 din.« Pa ga primerjajmo z drugim, ki je za to pot porabil 23 dni in je skupno z voznimi stroški zapravil 30 000 din. Kako sta hodila in kakšna je bila njuna prehrana, nas ne sme zanimati, česa več pa tudi sama ne moreta opisati. Prvi mi ne bo mogel nuditi niti materiala za nadaljevanje »maratonca na transverzali«. Eden takih piše: »Sklenil sem, da bom prehodil transverzalo v rekordnem času in to v počastitev obletnice obstoja našega podjetja. Računal sem na 24 do 25 dni, a sem prišel do Ankarana v 22 dneh ali 255-tih urah. Povprečno vzeto 11 in pol ur dnevno. Razne ovire dež, megla in iskanje poti so mi vzele dva dni časa, ker bi sicer pot prehodil v 20 dneh. Kljub veliki štedljivosti sem potrošil 16 000 din.« V nadaljevanju opisuje težave: »Savinjske in Kamniške Alpe so bile oba dni v gosti megli; vmes dež ter obsežna in nevarna snežišča. Šel sem skozi Turski žleb kljub temu, da so mi odsvetovali in sem ga premagal z veliko težavo. Na vrh Storžiča sem šel v najhujši nevihti s točo in z gromom in sem ves premražen zaman iskal šampiljko, ki je bila v Domu pod Storžičem.«

Ne čudim se, če je na snežišču pod Jalovcem zdrsnil na zmrzlem snegu, ki je bil pokrit z dvema centimetroma južnega snega in da se je »zapeljal« preko 50 m daleč. Ta brezglava dirka se je končala srečno in planinski klobuk bo v viharnih dneh primerno obtežen s spominskim znakom. Mislim, da komentar ni več potreben! Škoda bi bilo truda desetih markacistov in sredstev za vzdrževanje lepe transverzalne poti, če bi služila samo podobnim dirkačem. Zanje naj GRS osnuje poseben, ne premajhen fond, ker jih bo treba pogosto reševati. Vse kaže, da dosedanje nesreče na markiranih in varovanih planinskih poteh nekaterih ljudi niso izpa-metovale.

Raje prislunimo planincem, ki so sicer redkobesedni, vendar polni lepih doživetij. Ti znajo pot in pomanjkljivosti na njej oceniti najbolj objektivno. Nekaj samohodcev se je preizkušalo v zimskih razmerah. Njihovi opisi kažejo, da se vesele močnih in edinstvenih vtisov in da so bili opravljenimi turam in vzponom kos. Čeprav so imeli težave s kontrolo prehojene poti, se vendar ne jezijo in ne kritizirajo, ker le izražajo želje, katere bodo društva in oskrbniki planinskih postojank morali upoštevati.

»Res dolga in naporna je bila pot, zvezana z mnogimi lepimi in nepozabnimi trenutki« — piše nekdo; »zato pa vse nevšečnosti na njej premaga dobra volja.« Drugi trdi: »Pot je prav lepa in zanimiva. Namenjena naj bi bila predvsem mladini, da bo spoznala lepote ožje domovine in da jo bomo odtegnili gostilniškimi vplivom. Tega, kar so mi nudile planine, mi ne more nadomestiti nobena zabava. Zato mi ni žal lepih tisočakov, katere sem zapravila na poti.« Beograjčan poudarja v posebnem

pismu, da je ideja o transverzalni poti vzbudila veliko zanimanje med planinci v državi ter izraža priznanje zamisli za izpeljavo poti in markacistom, ki pot vzdržujejo in obnavljajo. S pretežno večino ostalih ugotavlja, da pot od Javornika do Ankarana izgublja planinski značaj, ker je izpeljana po cestah in da ubija voljo planincem, ki se po teh cestah prebijajo, zaviti v prah, ki ga dvigajo motorna vozila. Končno morajo še vdihavati izpušne pline bencinskih motorjev. »S prehojeno potjo sem zadovoljen. Raznolikost gora, pestrost narave in dobri planinski tovariši, katere sem srečaval, so mi naporno pot le olajšali. Šele sedaj sem postal ljubitelj planin, pravi gornik«, — je v spominsko knjigo napisal mladinec. Velenjčan trdi, da je pot sicer dolga, vendar polna užitkov. Zaposlitev mu ne dovoli, da bi posebej opisal svoja doživetja in opažanja.

Vsi planinci brez izjeme ugotavljajo, da so najboljše markacije na Pohorju, na odseku Maribora in Ruš. Te ocene samo dokazujejo, da je naš dragi tovariš prof. Šumljak res zaslužil srebrni znak PZS! Najslabše je markirano v okolišu od Javornika čez Podkraj do Nanosa (Blažon), slabo na nekaterih odsekih v Julijcih in v Kamniških planinah. Ali bodo planinci Idrije in Vipave temeljito premarkirali transverzalno pot, ker število obiskovalcev stalno narašča? Od obiska pa je odvisen gospodarski uspeh postojank in društva. Savinjčan, ki je tudi lovec, piše: »Če uporabim vulgarno primerjavo, da krava molze pri gobcu, potem je dobra markacija roka, ki podaja gobcu.« »Koča na Črni prsti je kakor štala« — pravi planinec iz Zrenjanina. Enako tudi drugi, ki zahtevajo, da naj bo ta koča preurejena vsaj v zavetišče z najnujnejšimi potrebščinami za pravo jedi in za prenočevanje v primeru slabega vremena. »V tej koči je vse razmetano, vlažno in umazano, da človek niti ne ve, kam bi sedel« — opisujejo razmere na Črni prsti skoraj vsi letošnji obiskovalci. »Pot od Razor planine do Črne prsti je dolga. Če človeka ujame neurje, mu ne preostane drugega, kot da nadaljuje hojo v megli in ponoči vsaj do Petrovega brda ali pa, da se spusti v Podbrdo in da potem tolče cesto na Petrovo brdo, od kjer zavije na Porezen. Na Črni prsti je postojanka nujno potrebna. Tako zaključujejo slovenski in ostali planinci. Pripomba štirih angleških planincev, ki se niso mogli načuditi lepoti slovenskih gora, urejenosti v planinskih kočah, tovarištvu naših planincev in gostoljubnosti oskrbnikov koč, je zaradi ugotovitve na Črni prsti kar utemeljena. Trdijo, da je najbolj zanemarjen bivak v Centralnih Alpah pravi hotel, če ga primerjamo z umazanijo v koči na Črni prsti.

Poglejmo še, kaj govorijo planinci o oskrbi v planinskih kočah in v domovih. Tem željam naj prisluhnejo gospodarji in oskrbniki postojank! Skoraj vsi mlajši planinci zahtevajo brezalkoholne pijače in pivo, češ da se to »najbolj prileže po končani dnevni hoji, ko je treba nadomestiti izgubljeno vodo«. Le nekateri starejši se pohvalijo s kozarcem dobrega vina, ki jim vrne »izgubljene moči«. Vsi želijo, da bi kuhinje naših postojank nudile izdatne enolončnice in močne juhe, in se pritožujejo, ker so v večini postojank bili postreženi le z »Argo« juho, ki zanje ni bila dovolj izdatna. Gorniki, zlasti iz ostalih republik želijo, da bi bilo v vsaki koči, vsaj do 20 ure, rezerviranih nekaj ležišč za »transverzalce«. Pritožujejo se, ker v pohorskih kočah, na Krvavcu in na Begunjščici ob sobotah in ob nedeljah ni miru. Nekateri celo zahtevajo disciplinske ukrepe proti razgrajčnem v naših kočah.

Sodim, da je treba upoštevati vse izražene želje in zahteve naših članov in ostalih obiskovalcev gora. Planinska organizacija je v svojem 65 letnem delovanju veliko storila za razvoj planinstva in je ustvarila

materialne pogoje za razne oblike planinskega udejstvovanja. Od osvoboditve dalje je zgradila in obnovila nad 100 planinskih objektov z edinim namenom, da nudijo zavetje pravim planincem, katerim je treba nuditi vsaj osnovno prehrano. Če posamezna društva temu namenu ne zadoščajo, bo treba poiskati primeren način, da bodo planinske postojanke prevzeli sposobni in požrtvovalni ljudje, ki ne bodo iskali čim večjih zaslužkov, temveč bodo stremeli za tem, da bodo postojanke rentabilne in da bodo služile osnovnemu namenu. Za vse izražene misli in sugestije smo lahko samo hvaležni, sam pa v njih vidim potrditev o pravilnosti zaključkov prof. Kunaverja Pavla, ki jih tako pogosto čitamo v Planinskem vestniku.

Ozebniki okrog Jalovca

ING. STANKO DIMNIK

(Nadaljevanje in konec)

Miloš je bil že daleč pred menoj. Hitel je. Po najinem načrtu bi morala biti že zdavnaj na razvodju nad dolino Bavščico, sneg pa naju je tolikanj zamudil. Steza je iz police prešla v položnejše pobočje in od tam še enkrat v grapo, sedaj že manj strmo. V žlebu je bilo videti gladko skalno dno, lesketajoče se od poledja. Ob obeh bregovih je bilo tudi tu nakopičenega precej zmrznjenega snega. Jeklena vrv za varovanje na tem prehodu je bila pretrgana in iz snega na obeh pobočjih sta molela njena razcefrana konca. Miloš je zgrabil bližjega, dosegljivega. Držeč se zanj, se je spustil navzdol v žleb, s cepinom v drugi roki je obsekaval poledje na skali v žlebu, zasadil nato cepin v sneg nasprotnega brega in si pomagal naprej, da je dosegel nasprotni iz snega moleči konec vrvi. Prijel se je zanj in se spustil nazaj v žleb, stopil na široko in mi prožil cepin. Tako sva prešla tudi to nerodno mesto.

Naprej je držala steza navzdol med skalami čedalje bolj zložno. Tako sva prispela na hrbet nekoliko nagnjenega, podolgovatega kuclja, pokritega za ped visoko z zmrznjenim snegom. Tod sva stopala kot po mahu proti Bavščici, ki je bila že vsa odprta pred nama. Miloš je hitro stopal, da bi malo popravila zamudo, ker sva do semkaj potrebovala skoraj dvakrat toliko časa, kot bi ga bila, če ne bi bilo v Malem Ozebniku snežnih zaprek. Nenadoma je obstal, gumasti podplat mu je na široko zazijal. Podplat je bil žrtev teptanja stopenj v snegu. Pa ga je krepko povezal z vrvico in je šlo malo zmerneje naprej.

Steza z Ozebnika se konča na razvodju med Bavščico, oziroma Balo, ter nasprotno stranjo, Koritnico. Razvodje je na zemljevidu označeno kot preval Brežiči 2038 m. Na veliki skali je zanj napisano »Brezis«, tu je napis »valle Koritenza« — obledela stara napisa Italijanov, ki so tu nekoč stražili mejo — na naši zemlji, spomin na čase, ki bolj in bolj bledijo. Tuma pravi: Brežič je ime za strme travnate prehode — kar bi tu nekako držalo.

Pot gre zložno navzdol v podstenje Vrha Zelenic in Jalovca — v kotel med stenami. Od tod je po Loškem Plazu težak pristop na Jalovčevo

sedelce. Planica, Trenta, Koritnica — tri doline pod Jalovcem — iz njih: trije obrazi Jalovca. Značilni, klasični lik tega očanca iz Planice, vsakdanji, raztrgani obrisi iz Trente, razorano ostenje, nagubano obličje — ura, ki se ne ustavi in kaže milijone let — iz Koritnice. Pod mogočnim ostenjem so skalne sesutine, odvalki in melni kamni. Potnik, ki se pogovarja s narodo, ostrmi. Najraje bi tu počakal in šaril — pa čas priganja. Le mimogrede vidim: žolto, rjavo in rdečkasto okro, rjavi in rusi železovec, gladki bobrovec, zeleni, vijoličasti peščenjak. Kdo, kdaj in kakšne sile so zbrale vse to šareno mirje! Vsekakor so to teže topljive ostaline pri preperevanju grintavca.

Tu zavijeva v levo navzdol, v strmejšo krnico med Plešivcem in Jalovčevim gorskim sklopom in naprej v Koritnico. Na karti čitam za ta del poti: »V ozebniku«. Na najinem pešačenju okrog Jalovca je to četrti ozebnik. Ta je stisnjen med visoke stene, da sonce skoro vse leto nima vanj pristopa. Ta ozebnik je danes brez snega. Verjetno pa obleži v njem že jesenski sneg, da potem izgine šele ob pričetku poletja.

Zdaj zagledava Koritniško planino in za njo mogočni Mangrt. Vse je zagrnjeno v senco oblakov, skozi vrzel nekje pa se prikrađe snop sončnih žarkov in mu ožari vrh.

Na Koritniški planini je imela Češka podružnica SPD do prve svetovne vojne majhno planinsko kočo. Vojna in italijanska zasedba sta jo vzeli. Za obisk Mangrta, pa tudi za Jalovec, prehod čez Kotovo sedlo in še za gore severno od Kotovega sedla pa za težke plezalne ture v Mangrtski skupini bi na tem prostoru taka kočica danes zelo prav prišla.

Srečava pastirja. Klobuk in nošo ima še tako, kot se spominjam pastirjev pred petdesetimi leti po gorenjskih gorah. Nekako v zadregi nama na vprašanje odgovori, da pase ovce iz oddaljene Bavščice in ne iz bližnje Koritnice. Visok, pečinst prap pod nami brani ovcam pristop v spodnjo Koritnico.

Poldan je minil, sedla sva, da použijeva južino in uživava pri tem še razgled po Mangrtu, Koritniški planini in na vijuge znamenite ceste čez Predel ter na vijuge nove gorske ceste, ki so jo Italijani iz vojaških vzrokov zgradili do višine nad 2060 m v bližino vrha Mangrta. To je gorska avtomobilska cesta, po kateri prihaja na Mangrt zdaj največ obiskovalcev. Midva z Milošem pa z očmi iščeva in slediva poteku smeri, ki vodi pešaka s Koritniške planine po pobočjih, grebenih in grapah na vrh Mangrta.

Čas je priganjal, zato sva se hitro spuščala navzdol in prispela do praga — morda sto metrov visoke stene nad koritniško bistrico. Prag se lahko obide po stari smeri na desno, ki pa ni vzdrževana in zato danes nevarna, in se lotiva novo označene smeri na levo. Strmo gre navzdol petnajst do dvajset minut, skoro brez odstavkov navpično. Graditelji so to plezalno stezo mojstrsko izpeljali in temeljito okovali s klini, napeljali po eno in deloma celo dve jekleni vrvi ob straneh, izklesali stopaje, da je sestop res brez nevarnosti. Edino, če bi komu med spuščanjem popustili živci, bi omahnil, brez upa na rešitev, v globino. Zato bi bilo priporočljivo, da bi bili taki strmi in dolgi sestopi olajšani na nekaj mestih z vodoravnimi odstavki, kjer bi se živčno šibkejši človek malo oddahnil in odpočil. Ko sem se ves znojen primotal do tal, je Miloš že sedel na veliki kamniti oblici na robu hudourniške murave in se mi veselo smejal. Na široko se razliva tod hudourniška Koritnica, danes je stisnjena kot bistrica v strugo — je pa zelo narasla in deroča, da je ne moreva prekoračiti preko velikih kamnov, ki sicer nadomeščajo most. Pot v Log pa drži po desnem bregu. Zato sva morala riniti ob levem bregu ponovno navzgor in navzdol skozi

Foto ing. Miloš Požar

Jalovec, Goličica, Vel. Ozebnik, Vrh Zelenic, Špiček, Mali Ozebnik, Pelc nad Klonicami. Slikano 27. X. 1957 s pobočja Prisojnika še blizu Vršiča. Vel. Ozebnik je brez snega, tik pred zimo. Dne 17. VIII. – sredi poletja – pa je bilo na tej strani 1/5 m snega

gosto ruševje. Do Spodnjega Loga imava šest do sedem kilometrov poti – čez dobro uro pa odhaja najin avtobus. »Zamudila ga bova«, ta misel naju je zdaj spremljala z vso težo. Končno sva prišla do nekega ovinka bistrice, kjer jo je majhen potoček delil v dva rokava, da sva jo mogla tam preskočiti s pomočjo dolgega okleščka. Zdaj je šlo po kolovozu hitreje.

Koritnica je najbrž naša najlepša alpska dolina, prirodni park, ohranjen v nedotaknjemem devištvu. Redke kočje, seniki po odcednih hrbtiščih imajo ohranjeno prikupno vnanjost, polno starinske patine, prijetno ubrane v romantično samoto doline in v slikoviti nered naškrbljenih vrhov. Nebo je bilo zamreženo in prepleteno s težkimi oblaki – ne bi bil pa tega niti opazil, če ne bi bile na to opozarjale posamezne dežne kaplje. Od rožnato do rumenkastosivega grintavčevega skalovja in od sočno zelenih trat je kljub oblačnosti odsevalo tako močno, da je napravljalo vtis, kot bi vendarle še sijalo sonce.

Prišla sva do mostišča in tam zavila na novo gozdarsko cesto, ki je bila še v gradnji, vendar se je po njej prijetneje hodilo kot prej po kolovozu. Vije se sem in tja, kot osrednji mik pa nudi popotniku po njej ves čas pogled na strmo steno, obmejno Jerebico.

Res sva prispela v Log s skoro uro zamude. Ko srečava domačinko, jo kar tako vprašam, če bova še ujela avtobus proti Novi Gorici – pa nama v prijetno presenečenje odgovori: »Če vozi redno, ima uro zamude, ker prihaja čez mejo iz Trbiža, potem ga bosta še dobila«. In je vozil »redno«. Med vožnjo sta se nenadoma uveljavila »rosso di mattina« in »backi iz Tamarja« – dež se je ulil z vso silo in tolkel na okna avtobusa. Naju pa je obvladala dremavica, spala sva in spala, tudi še v vlaku do Ljubljane.

Utegne kdo reči: Čemu si govoril tako na dolgo in široko o izletu po Jalovcu in njegovih Ozebnikih, premleval imena in pripovedoval o snegu

in poledju? Moral sem to, ker sem hotel prikazati muhavost prirode — ko se ti na lepem v nekaj trenutkih prevrže vreme — prijazno smehljajoči se dan v mrzel piš, vihar, točo, sneg — skoraj na mah ti izpremeni poletni dan v zimsko puščobo.

Moral sem o vsem tem pripovedovati, da sem pokazal, kako je davni naš prednik živel s naravo, jo opazoval in duhovito poimenoval vse, kar je v njej srečaval, kako je znal pesniško izraziti v imenih osebnost in obliko gorskega obraza, rastja in hribine, kako jih je posrečeno poimenoval po njih obnašanju in značaju, nasmejanem, razposajenem, zadirčnem ali zahrbtno te v past vabečem, kako so nastajala imena dragih znancev v naših planinah po sto in stoletnem opazovanju, kot kažipot gorjanom, kot opozorila na lepoto, na zelišča ali drugo korist, kot svarila pred nevarnostjo in še kaj. Ime Ozebnik je tako svarilo.

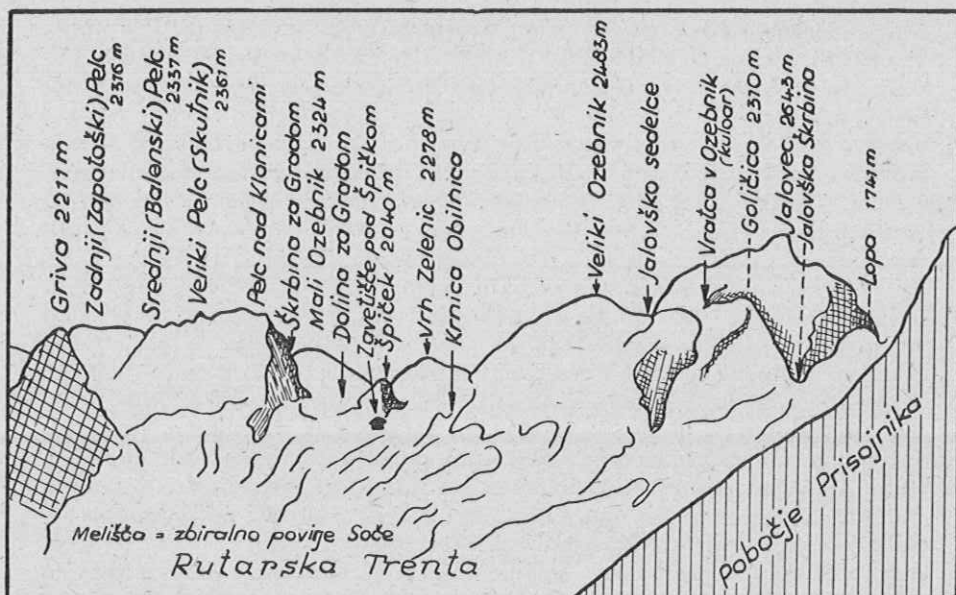
Pripovedoval sem o zimskem razpoloženju v Ozebniku na dolgo, na drobno, brez pretiravanja, tako kot sem ga resnično doživel, da sem pokazal, da je ozebnik¹⁰ lahko alpski strokovni izraz za »snežno zagato« po Tumi ali »snežniški žleb« po Badjuri,¹¹ da je Ozebnik tudi ime za vrh, goro, tesen ali katerikoli del obličja naših tal, če je zaradi svoje lege in oblike posebno deležen nenadnih mrzlih pojavov ali če dolgo v letu tam domuje zima.

In kdo so bili duhoviti krstitelji vrhov, gora, dolin in vsega tistega, kar ima kakršnokoli ime v obrazju našega gorstva? Gotovo so bili, vsaj deloma, že predсловenski staroselci; tu in tam so taka imena ohranjena v korenu ali pa tudi v celoti. Vendar so to samo izjeme v množici imen, nastalih v govoric Slovencev, oziroma v govoric tistega dela ljudstva, ki je bilo po svojih opravkih navezano na planinski svet. To pa niso bili zgolj pastirji, planšarji in lovci, temveč so gore nekoč preživljale mnogo širši krog prebivalstva naše domovine. To je bilo prebivalstvo, ki je bilo zaposleno v železarstvu — nekakem ljudskem železarstvu, to pa je bilo nekoč pri nas bolj razvito kot po ostali Evropi. Ljudsko železarstvo se je razvilo na našem gorskem svetu v davnih časih in ni dajalo kruha samo neposredno železarjem, to je topilcem, fužinarjem, kovačem — temveč tudi množici drugih ljudi, ki so bili železarstvu posredno v pomoč, tako drvarjem, da so krčili in trebili gozdove in pripravljali drva, oglarjem, ki so kuhali oglje, potrebno za taljenje rude, nadalje zidarjem, tesarjem, nosačem, tovornikom in predvsem zelo številnim nabiralcem železne rude.

Tri naključja so bila vzrok, da se je po naši slovenski zemlji že pred tisoč leti razvilo močno ljudsko železarstvo. Prvi vzrok je razprostranjenost apnenčeve in dolomitne hribine v naši domovini. Z majhnimi izjemami so to skoro vsa naša gorska tla: Julijci, Karavanke, Grintavci, Jelovca, Trnovski gozd, Zasavsko sredogorje in sredogorje po Štajerskem in Dolenjskem, Gorjanci, Hrušica, ves Kras in naprej čez Gorski Kotar in Velebit proti jugu. Tej hribini odnašajo padavine kalcijev in magnezijev karbonat, da ostaja za njima poleg ilovice in drugega tudi precej železne rude: železov jeklenec, rjavi in rusi železovec. Vse to je ruda, ki jo lahko pobiramo kar po površju zemlje, po meliščih, škrbinah in razpokah.

¹⁰ Dr. Henrik Tuma: Imenoslovje Julijskih Alp S. P. D. 1929, str. 33. V opombi piše Tuma: »Ozebnik tod in drugod: velika snežna zagata, Schneecoulouir«. In naprej: »Ime se prenaša tod in drugod na vrhove. Zaradi tega pravilneje, mesto Vel. Ozebnik: »Na Produ Špica«. Tu je šel Tuma v svoji vnemi za alpski izraz predaleč.

¹¹ Rudolf Badjura: Ljudska geografija, terensko izrazoslovje, 1953 str. 220.

Drugi vzrok, da se je moglo to železarstvo na toliko krajih razviti, je ta, da imajo neštete železove rude tolikanj nizko tališče, da so jih mogli taliti kar z bukovim ogljem v nizkih pečeh; koksa takrat niso poznali.

Tretji vzrok za razvoj našega ljudskega železarstva so bile vodne sile za pogon kladiv in mehov in ogromni bukovni gozdovi, ki so nekoč na gosto rastle po naši zemlji. Gozdove so trebili, v njih drvarili in kuhali oglje za topilnice, fužine itd.

Valvasor¹² (1641 do 1693) nadrobno opisuje železarske topilnice, kladiva in fužine v posameznih naših krajih. V dobi, ko je živel, so bile še zelo številne, omenja pa v II. knjigi str. 217, da se more po mnogih starih razvalinah opuščeni fužin sklepati, da je v časih pred njim železarstvo v naši deželi še bolj cvetelo.

Bolj nadrobne podatke o nekdanjem ljudskem železarstvu in o življenju prebivalstva, ki se je z njim bavilo, daje zgodovinar in arheolog Alfons Müllner¹³ v zajetni knjigi 763-tih strani: »Zgodovina železa na Kranjskem, Goriškem in Istri«. Dolga leta je po naši zemlji prekopaval in raziskaval tla povsod tam, kjer je domneval, da bo našel ruševine topilnih peči, ostanke železne rude in žindre. Pri tem so ga vodila krajevna imena: Gradišče, Ajdovščina, Fužine itd. Po grobovih in izkopeninah orožja, posode, orodja, nakita je skušal ugotavljati dobo, ko se je tam železarilo. Prišel je do zaključka, da so že pet do sedem stoletij pred n. št. hodili v naše kraje železariti takrat zelo kulturni Etruski iz zgornjeitaljskih pokrajin. Izpodrivati so jih začeli Kelti, ki so zaradi železa prihajali iz

¹² Valvasor: »Die Ehre des Herzogthums Crain« 1689 — prva in druga knjiga.

¹³ Alfons Müllner: »Geschichte des Eisens in Krain, Küstenland und Istrien«. Wien und Leipzig 1909. Rojen 23. sept. 1840 v Velikovecu, kot sin zdravnika, umrl 27. marca 1918 na Dunaju. Do l. 1903 je bil kustos Deželnege muzeja v Ljubljani, potem pa znanstveni referent v ministrstvu na Dunaju. Knjiga je zelo redka in je njegovo življenjsko delo. Njegova hčerka je bila poročena z odvetnikom dr. Jankom Jamškom v Litiji. Sin le-tega in številni vnuki žive danes v Ljubljani.

Galije. Kasneje so Rimljani Kelte podjarmili, jih polagoma polatinili¹⁴ in prisilili, da so zanje železarili. Za njimi so prišli še razni drugi narodi, med njimi Vendi, Iliri, dokler niso prišli Slovenci, ki so polagoma tudi pričeli železariti. To jih je gnalo k naseljevanju v hribih in tako so nastala naselja gorjanov — železarjev: Koprivnik in Gorjuše okrog 1000 m nad morjem, Lokve okrog 965 m, Rovte 700 m, Sv. Križ nad Jesenicami okrog 1000 m, Dražgoše in Jamnik okrog 800 m, Sorica 816 m, Davča 967 m, Nemški Rut 676 m, Vojsko 1087 m, Javorje 700 m, Vače 523 m, Polšnik 680 m in še druga. To so bila središča nabiralnih področij železne rude. Ljudstvo, ki je tam prebivalo, se je preživljalo s skromnim živinorejstvom in poljedelstvom, čez poletje so nabirali rudo, kuhali oglje, drvarili ali železarili, v zimskih mesecih pa so izdelovali suho robo in platno. Ob pričetku tedna je navadno oče krenil s starejšimi otroki v gore, nabirali so rudo ves teden, v soboto so prišli še ostali svojci v pomoč, da so težki tovor spravljali v dolino k topilnicam in fužinam. Topilniška središča, fužine, so bila za posamezna nabiralna področja po vsej Savski dolini, v Bohinju, Kropi, Kamni Gorici, Tržiški in Kamniški Bistrici, Kokri, Trenti, Tolminu, Bovcu, po Zasavju, po Belokranjskem, v Dvoru pri Žužemberku, po Vipavski dolini, v Ajdovščini itd. Stari zapisi iz preteklih stoletij imenujejo te gorske prebivalce »gorsko ljudstvo«, »das Bergvolk«. Otrokom teh gorjanov je bila šola priroda in pripovedovanje starejših — priroda in zgodovina pa sta najboljši učiteljici življenja. Železarskim gorjanom so bile gore življenje, bile so jim edini užitek, zabava, najboljši znanci, prijatelji, ki so jih spoznavali v dobrem in hudem — ni čuda, da so jim dajali imena, tu pesniška, tam polna skrivnosti, vzbujajoča domišljijo in sanjarjenje, drugod zopet kot svarilo. Bogve kolikokrat so taki gorjani občutili Jalovčeve Ozebnike na način, kot sva jih midva z Milošem — pa so jim dali ime Ozebnik. Drugje — n. pr. po Nanosu — so v takem primeru rekli: Ledenice.

Že v začetku preteklega stoletja je začelo naše ljudsko železarstvo odmirati. Razvoj industrije, premogarstva v Angliji in drugod je zahteval ogromne količine železa. S koksom so prišli do živega tudi težko taljivim železnim rudam, ki vsebujejo več železa — a jih pri nas ni. Razvoj železnic je omogočil dovoz rude in koksa neposredno v industrijska središča. Pri nas pa je v topilnicah ugašal ogenj, razpadale so fužine, propadali so vigenjci, izginjala so kopišča. Zadnji udarec, najhujši, je bil, ko sta Angleža Bessemer (1855) in Thomas (1878) in bratje Martin (1865) dognali in uvedli sodobne postopke za pridobivanje železa in jekla, ki so zmogli s konverterjem pridelati v dvajsetih minutah toliko jekla, kot so ga prej na roko pridelali v štiriindvajsetih urah.

Gorjani, zadnji nabiralci železne rude po planinskih meleh, so se začeli izseljevati »s trebuhom za kruhom«. Kugyju in tudi Tumi so bili zadnji od njih vodniki po gorah, prijatelji in učitelji v spoznavanju gorskega sveta in ljudske geografije. Stanič, Vodnik in Hacquet so imeli s takimi gorjani še mnogo stikov. Od takih zadnjih gorjanov je imenstvo spoznaval Tuma in zapisaval ustna izročila za pretežni del Julijcev, Karavanke in Grintavce.

¹⁴ Müllner navaja na strani 64, da so l. 1868 našli v Retjem blizu Zagorja ob Savi pod kamenito grobljo lončen vrč s 6 kg keltskih srebrnikov. Tam okrog je polno železne rude in tudi staro topilniško žlindro so celo pri oranju odkrivali. V cerkvenem zidu je rimski nagrobnik, ki navaja imena 100-letnega očeta, žene in starejšega sina: Diastmar, Coma in Iblend, še v keltskem jeziku, mlajša dva pa sta zapisana že s polatinjenima imenoma: Viator in Crispus.

Tipična trentarska domačija ob Zadnjici

Foto Pavel Kunaver

Trenta se spreminja

PAVEL KUNAVER

Letos je minilo 51 let, odkar sem prvič prišel v Trento. To je bila še tista romantična Trenta, kakor jo opisuje Kugy, saj je živel tedaj še Andrej Komac, Kugyjeva najljubši vodnik in prijatelj, in župnik Abram, ki ga je Kugy v svojih pismih tudi vedno nazival »velečastiti, ljubi prijatelj«. Kugyja tedaj še nisem poznal, pač pa sem sredi avgusta onega leta v družbi dveh prijateljev spoznal na Kredarici Komaca in Abrama. Zadnji nas je povabil, da nam bo vodnik po Kugyjevi poti in čez Komar v Trento. Moj dnevnik kar prekipeva navdušenja, a ne ustreza čustvom, ki se mi vsiljujejo sedaj, ko sem Trento tolikokrat doživel in jo našel po vsakem obisku nekoliko drugačno. Stara Trenta je bila težko dostopna in pretežna večina Slovencev je ni poznala. Bila je zapuščena, divja dolina sredi naših najvišjih gora, kjer so bivali tihi, skromni, revni gorski kmetje. Koze in ovce so bile njihovo največje premoženje, a koze bolj kakor ovce, saj so pametnejše, samostojnejše in če izvzamemo škodo, ki jo nedvomno delajo v gorskem gozdu, kmetu ljubše in koristnejše živali. Če kje, je v stari Trenti držalo, da je »koza kravica revnega kmeta«.

Danes koz v Trenti ni več. Bile so gozdu škodljive in posebno v Trenti si dobro videl, kakšno škodo povzročajo, saj si povsod našel nizko in široko rastoče obgrizene smreke, ki se niso mogle povzpeti v višave. Po kozah vzdihujejo trentski ljudje, ker imajo sedaj mnogo manj mleka in sira, ki so ga nekoč v mnogo večji meri nosili na sever in jug ter ga

V Zapodnu. – V ozadju Razor

Foto Pavel Kunaver

zamenjavali za druge potrebščine, ki jih stara Trenta ni imela. Le redko kateri kmet še hrani katero kozo, a pasti se sme samo pod nadzorstvom v bližini hiše ali pa jo krmi v hlevu. Ganljivo je bilo, ko sem videl, kako je sin kmeta K., vnuka enega od znamenitih vodnikov, prosil, da smo ga fotografirali z »njegovo« kozo, ki je edina še ostala doma, v hlevu. Mati mi je pravila, da je od vojakov, od koder je ravno prišel domov, vedno pisal, naj mu poročajo, kako se godi njegovi kozi. In žival je čutila to ljubezen. Fant se je pogovarjal z njo in jo objemal. Pri tem sem se živo spomnil na očitek nekega znanega slovenskega kritika, ki je nekoč dobil v roke mojo povest »Pastir v Zlatorogovem kraljestvu« in je ogorčeno protestiral proti odstavkom, kjer se pastir pogovarja z ovcami, češ da je to neumnost in izmišljotina. Rad bi ga imel pri sebi, ko smo nekega drugega dne pod Prehodavci srečali trentske deklico z nekaterimi ovcami in jegnjiči. Kako prisrčno je govorila z njimi in kako je objemala živali! Takrat pa je le pisatelj Finžgar rešil situacijo in potrdil, da se pastirji v gorah vedno pogovarjajo s svojimi živalmi. Saj so včasih prijetnejše in dostojnejše kakor nekateri ljudje...

Torej koz ni več v Trenti. S tem pa ni rečeno, da so jih ovce popolnoma nadomestile. Vseh ovac je v Trenti samo še nekaj nad 600. Ne vem, ali se ovce čutijo kaj bolj osamljene, kajti koze so včasih vodile nekatere manjše trope ovac po strmih pašnikih, ker so spretnejše in pametnejše. Zato sedaj zvečer v Zapodnu ni več tistega značilnega, zategnjenega pastirjevega klica proti visokim goram, da so ga slišale koze in so z nočjo priskakljale po strminah k hiši, da so jih pomolzli. Več planin je danes opuščenih, in le na planini Trebičnici pod Prehodavci in na planini Zapotok pod Bovškim Grintavcem se še pasejo večji tropi ovac. 4–5 pastirjev jih pase na vsaki planini in na okoliških strminah in po en sirar podeluje ovčje mleko v sir. Podrobnosti o sirjenju sem mogel zapisati le na planini Trebičnici, ker me je na Zapotoški planini že doletela nesreča.

Foto Pavel Kunaver
Na gornjem Zapodnu ob zadnji domačiji. Na drogovih suše krompirjevko za krmo ovac

Zjutraj pred odhodom na pašo in zvečer ob šestih pomolzejo ovce, ki jih je na Trebičnici letos 270. Sirar vrže v mleko sirišče in polagoma ogreva mleko, ki se zasiri in postane gosto kakor riž. Ogreje ga samo na 45 stopinj C. To sedaj doženejo s toplomerom, nekoč pa so merili na občutek z roko. Nekoliko časa puste zasirjeno mleko stati, da se sir usede, nakar ga dvignejo in mu dajo v stiskalnici obliko hlebca. V stiskalnici ostane hlebec 24 ur, nakar ga sirar položi za 48 ur v slano vodo, od tam pa ga položi k drugim hlebcom na polico. Tam zori sir vsaj 45 dni in čaka, da ga lastnik odnese v dolino. Na Trebičnici pridelajo v 70 dneh — toliko časa ostanejo ovce na planini — okoli 1500 kg sira. Kmetje imajo na planini 5 do 20 ovac in po množini mleka, ki ga dajo ovce prvi dan prihoda na planino, se odmerja tudi sir posameznim lastnikom. Po 5–6 prašičev po dnevi oživlja okolico sirarne in razbremenjuje kmeta v dolini, da živali ni treba krmiti s krmo, ki je ne ostaja.

Čeprav so koze izginile iz Trente, se je število goveda pomnožilo le za nekoliko repov — preborna je paša, pretežno je pridobivanje sena na gorskih pobočjih! Letos smo naleteli na strminah Pihavca kar na tri kosce pri težavnem delu. Le podkve z ostrimi konicami na petah so imeli, da niso zdrseli po strmini v prepadna Korita, ki se vlečejo izpod Luknje v Zadnjico. Hribolazci sopihajo po udobni mulatjeri gor in dol in z začudenjem opazujejo Trentarja na strmini, ki spretno vihti koso po sočni travi. Začudenje pa se izpremeni v občudovanje, ko Trentar nabaše v rjuho seno in ga nese po nevarni strmini do senika na Zajavor planini. Izpod mogočnega tovara gledajo samo žive oči in noge, ki varno stopicajo po večasih komaj zaznavni stezi.

Sočustvovati moraš s Trentarjem, ko toži po kozah, svojih dobrotnicah in prijateljicah. Če pa skrbno opazuješ trentsko naravo, pa mestoma le opaziš, da so bile koze smrtni sovražnik gozda. Zaradi strašno kamenitega sveta so izpremembe sicer še majhne in včasih komaj opazljive. Toda

Foto Pavel Kunaver
Sedlo Luknja med Pihavcem in triglavske strminami s Prehodavcev

mislím, da se ne motim: obgrizene mlade smreke so si opomogle! Vršički niso več odgriznjeni. Poganjki so sedaj dolgi in široki, da se ti zde drevesca podobna brhkim dekletom v širokih krilih — Ziljankam in Hanakinjam so podobne! Pa tudi v gozdu se je mestoma nekaj izpremenilo, seveda, če ta ne stoji na preveč krutih tleh. Od tistega časa, odkar ni več koz, je vse več novih mladih smrekic! Tiste, ki sem jih jaz opazoval, prav gotovo niso bile posajene, četudi se v Trenti precej sadi, saj je tik pod Vršičem že v gozdu ob bližnjici proti izviru Soče velika drevesnica.

Sedanji rod pa od novih nasadov gotovo ne bo imel koristi, ker rastejo silno počasi! Hôdi križem po Trenti, po dnu ali po bregovih, povsod boš užival posebnosti njenega gozda. Zdi se mi, da se mora gozd samo na nekaterih krajih našega krása tako strašno boriti za svoj obstanek kakor na trentskeh grobljah, porastlih meliščih in skalnatih strminah. In vendar je tudi tu velika izprememba! Stara Trenta je bila odmaknjena od sveta. Ni bilo dobrih cest in daleč, daleč proč je bila železnica. Ko sem prvič stopil v Trento, so bili njeni gozdovi kljub enako divjemu terenu vendarle gostejši. Ko smo stopili v koncu Zadnjice v gozd, smo hodili do Loga ves čas v gosti senci bukovih in smrekovih gozdov. Prav dobro se spominjam znamenitega studenca Krajcarce, kjer izvira menda najboljši studenec v Trenti. Abram nam je rekel, naj vržemo v vodo po en krajcar (stari avstrijski denar), da bodo imeli otroci kaj pobirati iz vode. Velike smreke so senčile prelepi izvir. Danes pa tam okoli pripeka sonce, pa ne samo tam okoli, tudi drugod je gozd redek! Zelo ga je razredčila italijanska vojska in potreba po lesu v gornji Italiji. Strašno gospodarijo plazovi, ker so gorski bregovi razmeroma strmejši kakor drugod po naših gorskih dolinah, in plazovi segajo mnogokrat kar do srede doline ali pa si utirajo pot vsaj do samega gorskega vznožja. Pojdi po zelo hudi snežni zimi v gornje dele Trente in prepričaj se boš o moji trditvi. Pred leti smo še sredi avgusta na dveh krajih v Zapodnu hodili po debelih ostankih plazov,

280 ovce odhaja po jutranji molži s planine Zapotok na pašo

Foto Pavel Kunaver

v vsakem pa je bilo ogromno polomljenega drevja. Trentski gozd je herojski gozd, v večnem boju za obstanek. Jaz vedno po možnosti počasi hodim po Trenti in občudujem življenje dreves, ki je malone edinstveno. Tu ti sedi smreka ali bukev na veliki skali in s koreninami oklepa trdo podnožje. Iz kamenitih tal le počasi dobiva hrano za svojo rast. Drugod rijejo drevesa na vse mogoče načine iz morenskega skalovlja in malone vsako drevo je poseben junak in trpin. Prav redko kje boš našel gozd, ki živi lagodno življenje večine slovenskih gozdov. Da je tako, se prepričam, ko se ustavljam pri skladovnicah lesa, pri posekanih deblih in štejem letnice. Kako lahko je to delo v običajnih gozdovih! Kako široko stoje letnice debelih debel smrek in bukev v širnih gozdovih na rodovitnih tleh! V Trenti pa moraš včasih, posebno pri podrtih starih drevesih na drevesni meji, ali na kamenitih tleh, kjer se razprostirajo z gozdom porastla melišča, groblje in preperete stene, vzeti povečevalno steklo, da prešteješ letnice, tako ozko so stisnjene včasih druga poleg druge.

Zato te je včasih nekoliko groza, in skrb ti stisne srce, ko ti danes prav v dnu Zadnjice, v bližini velikanskih snežišč pod Komarjem, kamor drve pomladi plazovi, privozi nasproti z lesom težko obložen kamion! Šofer ti odgovori – italijansko! Kam? Udine! Lepa gladka cesta je postala žila odvodnica za dragoceni les iz Trente!

Pa sem z začudenjem obstal v Logu, ko sem zagledal ogromne kamione s prikolicami, ki so vozili trentski les n a v z g o r , čez Vršič na kranjsko stran! Kam? V nemške kraje za celulozo! In spomnil sem se letnic na posameznih p o l e n i h : na 15 cm debelem polenu (računano od lubja do jedra) 90, 115 let!! En sam udarec s sekiro preseka pri teh drevesnih junakih-starcih do 30 let življenja! Bela, široka cesta – ali ne odteka preveč življenja po tebi iz današnje Trente?? Ali ni zadosti, da kanonada vsakoletnih plazov, ki treskajo prav iz vsega velikanskega gorskega venca

Foto Pavel Kunaver

V Trenti pokrmijo ovcam tudi krompirjevko. 86 let stara Trentarka z vnukinjo

v območje življenja, zahteva med drevjem dovolj žrtev, da mora sedaj, ko je odvoz lesa tako olajšan, tako silno peti še sekira od spodaj navzgor? Ko sem tako mnogokrat stal in premišljeval po Trenti in zdaj tu zdaj tam gledal v globoke rane, ki pretrgavajo trentske gozdove na tolikih krajih, se mi je zdelo, da prihaja iz njih tiho, žalostno pritrjevanje. Več pogozdovanja, manj sekanja! Skrbno vskladite odvažanje lesa z izredno počasnim prirastkom! Upoštevajte kruti boj rastlinstva v tem divjem kotu naše domovine!

Bela, široka cesta! Vez z vsem svetom! Stari Kugy sedi ob njej in se čudi. Kje je tišina nekdanje Trente, v kateri nisi slišal drugega kakor neprestano bobnenje bistre Soče, šumenje vetrov in grom nevihte in plazov? Podnevi in ponoči drve avtomobili in njihova trobila svare na ovinkih, ki jih je toliko, da moraš biti vedno na preži. Težki avtobusi — domači, nemški, holandski, angleški in drugi prinašajo toliko tujcev, da v Logu domačini kar izginjajo. Le v stranske doline jih še ni ali pa so le redki, ker avto mnogo ljudi poleni. Tja v skrajne kote Trente so le slabotno sliši glas prodirajoče tehnike. Kaj imate od nove ceste, sem vprašal nekatere domačine. »Za enkrat samo prah,« so mi odgovorili. Res, v Trenti bi bilo treba namestiti po novih gostinskih obratih več domačih ljudi. Saj so zvesti svojemu divje romantičnemu kotu. Ko so se takoj po vojni nekateri preselili v prazne domove na Kočevsko, mnogi tam niso mogli vzdržati in vrnili so se nazaj v Trento. Zakaj? Neki Trentar mi je rekel, da »zaradi pomanjkanja zraka in vode« v novi domovini. Razumem jih. Kje so še tako bistre vode kakor Soča in njeni dotoki Mlinarica, Krajcarca, Beli potok, Zadnjica in drugi?

Trentar sam pa se še danes premalo zaveda lepote in velikega vtisa, ki ga napravijo njegove gore na tujce. Zunaj to bolje vedo. Tako smo morali plačati za naše taborišče v Logu nekemu turističnemu društvu

Po 30 kg ovčjega sira nesejo v dolino

Foto Pavel Kunaver

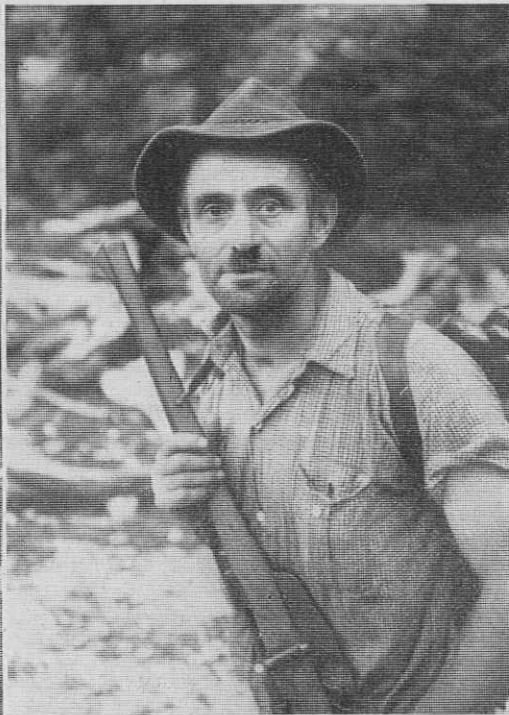
izven Trente okoli 10 000 din, Trentar, lastnik taborišča, pa je prišel le po prazne konzervne škatlje... Žal, nekaj družin se je čisto izselilo, in njihovi domovi, zanimivo oblikovane trentske hiše, so prazne. Naj bi jih Trentarji nekoliko opremili, saj mnogi tujci, ko morajo iz Zapodna dalje, vzdihujejo, da bi radi ostali dalj časa v divnem kraju, če bi mogli kje.

Ko hodiš po Trenti, srečuješ vnuke slavnih trentskih vodnikov, Mladi Komac, vnuk slavnega Andreja, je tak kakor njegov ded. Ko sem ga zagledal, se mi je v hipu pojavila njegova slika — tihi, skromni mož z zvestimi, bistrimi očmi. Potomci Jožeta Komaca, Kravanje, in drugi. Taki so kakor njihovi predniki, bistri, koščeni, odlični gorohodci in ljubijo svoj dom, ki jim daje malo kruha, a zdravje in čilost, saj »zraka in vode« najboljše kakovosti imajo na pretek. Posebno mi ugajajo njihove orlovsko bistre oči. Tem očem res nič ne more uiti. Z daljnogledom sem iz doline iskal, kjer se pasejo ovce na gori, domačin pa se mi je smejal, kajti on jih je videl s prostimi očmi, jaz pa še z oboroženimi ne! Prav nič ne nisem čudil, da so Trentarji z ogorčenjem trdili, ko so slišali, da me je gad pičil, da v Trenti ne pomnijo, da bi se kdaj domačinu kaj takega pripetilo! Le poglej oči lovca Kravanje na priloženi sliki, pa boš razumel, da tudi danes gledajo bistro kakor nekdanj. Očem, ki so čiste kakor njihove vode in zrak na njihovih divjih gorah, res ne more nič uiti, tudi gad v grmovju ne.

O Trenta! Kljub novi cesti in avtomobilom, kako veličastna si! Vse je nekam nenavadno silno v tebi in okoli tebe. Divje in neukročene so tvoje vode; strašni so do dna segajoči plazovi. Travni bregovi so tako strmi, da jih premagujejo le kože, ovce in gamsi. Drevo je v Trenti heroj. In gore! Kakšni divji, raztreskani vrhovi nad navpičnimi, golimi stenami, posrebrenimi z večnimi snegovi v globokih žlebovih. Celo gad, ki me je zadnji dan mojega letošnjega pohajanja po Trenti pičil pod Zapotoško planino v osrčju Bovškega Grintovca, je moral biti nekaj posebnega. Bil

Na drevesni meji na Zajavor planini

*Foto Pavel Kunaver
Trentski lovec. Glej njegove orlovske oči!*

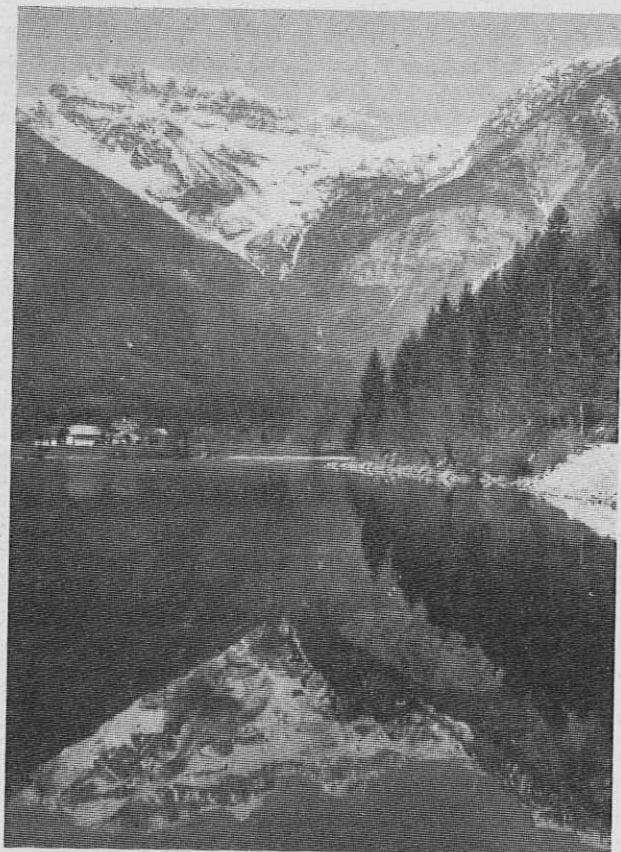
je droben, kakor so drobni Trentarji. A v sebi je moral imeti vso moč in divjost teh gora! Saj že v Kobaridu nisem več dosti vedel o sebi in zdravnik pravi, da sem bil že tam v obupnem stanju, komaj tri ure po piku. Zdravniki v Šempetru pri Gorici so morali uporabiti vse svoje znanje in spretnosti, da so me rešili. Da, to je bil gad iz visoke, divje Trente! V dneh okrevanja in v samoti bolniških dvoran so moje misli neprestano romale nazaj v tiste prelepe, divje pokrajine Zlatorogovega kraljestva, kamor bom hodil še in še. Celo gada bom obiskal. Saj ni bil on napadalec, ampak jaz, ki sem ga nehote objel, ko sem plezal in zagrabil za grm rododendrona. Kdo bi se ne branil, če te nekdo, ki ga nisi klical, stisne za vrat!

Trenta se v malem spreminja, njeno bistvo pa ostane: Naše najvišje gore okoli nje, njena prečista Soča in njena večno enako živahno doneča pesem, njen herojski gozd, njeni posebni planinski ljudje, njene živali, od plašnih gamzov do gadov. Da, do gadov, ki jih vsaj jaz ne bom pozabil.

Tisti, ki ste odgovorni za Trento in njene izpremembe, pazite nanjo in storite, da bo tudi njeno ljudstvo imelo kaj koristi od njih, narava pa naj ostane čimbolj nedotaknjena.

Na Vogel in Rjavo skalo

MIRAN MARUSSIG

*Skrbina in Bohinjski
Migovec od jezera*
Foto Marussig M.

Poti so kakor dolge povesti. Del mojega srca so, kos mojega življenja. Včasih se mi zde vse enake. Podobne so si ko krajcar krajcarju. Vse so strme, prehojene, razbite in razmetane. Nahrbtnik je ponesrečena farsa. V njem ni drugega ko žrtje. Tako se mi zdi, da mi čepi na plečih zavaljen debeluh, špehat, oznojen in okrogel.

Sonce sili v smreke. Spodaj je pomlad. Bohinj je nov. Teloh in resje ob vodi in prvi poganjki na bukvah so samo majčkena reklama goram, ki se zrcalijo v jezeru.

Stopam po mulatieri, po grapi skozi Konjsko dolino proti Voglu. Tu so med prvo vojno vlekli topove, tlakovali vsak meter poti, gradili oporne zidove in gladili skalo zato, da se je bojda Franc Jožef pripeljal gor, si strokovno ogledal položaj in — zgubil vojno. Poleti ženo živino gor na planino Zadnji Vogel in pa jalovino tja pod Globoko in Šijo.

Ko so se gore drenjale v vrsto, je Vogel bolj kratko potegnil. Prav gotovo bi izpadel, če ga ne bi bil Tolminski Kuk potisnil naprej. Dokaj materiala je razdal naokrog od Bohinjskega Migovca, mimo Rjave Skale, vse do Šije. Za celo gorsko ravan. Sijajna gora bi bil, če bi to vgradil v eno samo piramido.

Do pod Peskov je kopno, od tu naprej sneg. Všeč mi je, ko je takole trd in zrnat vse do Zadnjega Vogla.

Globoko pod snegom zvonijo zvonci. In Lojza slišim, rojeno bohinjsko zijalo, ki vpije: »Na, Prangrca, na!« In bije kravo, ker je prevrnila golido.

Škrbast mož godrnja, ker je Lojz surovina, krave pa zabodeno gledajo zdaj Lojza, zdaj Pangrc. Spodaj pod snegom pa bim, bim, bim. Od strani pršeč pramen žarkov, zadaj pa bele gore. Vrh je pred menoj ko na dlani in tudi pot je jasna. Najprej po dolini do prve strmali, potem v žleb in naprej do pod plazu. Od tu naravnost po plazu gor na sedlo in na vrh. Sonce je zmehčalo sneg. Ni več kristalov, ni več pršeče svetlobe in ščemenja v očeh. Prazna celina je razlita po kucljih in grbinah in vse je izravnano, ko da smo poravnali račune. Še megle manjka, potem bom sam. Potem bom dvakrat sam. Jaz in še tisti nekdo, ki mi vrag vedi zakaj ravno sedaj prihaja na misel. Navsezadnje sva v resnici dva, tisti ki vlačí noge iz te bele župe, in pa tisti, ki premišljuje o kaosu bele samote. Daleč od ljudi sem, to je! In ta bela škatlja se lahko zapre, pa potem? In če mi pod nogami zašumi, nastane kopica kep in nekaj prahu in spodaj naravni hladilnik? Toda to vse ni res. To so le skrbi, podobne izpitni tremi.

Plaz pod vrhom je strm, toda sneg je boljši. Nebo raste z vsakim korakom, pred menoj tam gor je le majhna opast in potem kratek greben. Nisem več daleč.

Zasadim cepin in pogledam čez. »Fant«, si pravim, »dobro si ga!« To je kakor kozarec ruma na prazen želodec. V hipu začutiš, kako zagori. Še kratek greben in – vrh.

Vse je pod snegom. Tudi tista bedasta pesmica, ki jo je napisala neka Francka v spominsko knjigo, ko je dobila »navdih« ob pogledu na Sočo in Brda. Gore so bele ko na novo prepleskani nebotičniki. Podrta gora, Krn in Škrbina, Šija in zadaj Rodica in potem Črna Prst. Nekje daleč Karavanke in Kamniške planine, že bolj perspektivna obzorja ko resnica. Triglav pa je tak, kakršen mora biti. Zarobljen čok, spodaj debel, zgoraj pa priostren in visok. Na zapadu je Soča. Srebrna pentlja v zeleni dolini, mehak kontrast belim goram.

V strmino na sončno stran izkopljem v sneg udoben sedež, sedem na odvišno obleko in zaprem oči. Rdeča megla in toplota je zajela obraz in telo...

Majhna, bela miška je prilezla iz snega, sedla na moje koleno in pomigala z brčicami. »O, to si ti, soseda,« sem dejal. »Da, jaz,« je rekla, »kako da si spet tu?« Skomignem z rameni: »Duševna higiena!« »Že vem,« je rekla. »Že veš?« sem se začudil. »Da. Jeseni je prilezel sem gor črn maček. Prišel je na greben in obležal. Šla sem k njemu in ga vprašala, kaj mu je. Zastrupljen – je dejal, – od umazanije, od blata, od zlobe, – potem je poginil. Kaj so pravzaprav te reči?« »Težko je reči,« sem odvrnil. »To je nekaj takega, ko bolezen. Pride, ne da bi jo videl, se naseli v telo, ne da bi določno čutil kdaj in kako, potem pa te zgrabi in zastrupi.« Videl sem njene prestrašene oči in se nasmehnil. »Bodi brez skrbi, ti si proti njej imuna.« »In ti?«, je vprašala, »si tudi zastrupljen?« »Seveda,« sem dejal, »samo ne tako, da bi mi gorski zrak ne mogel pomagati.«

Takrat mi je veter butnil v obraz oblak snežnega prahu. Zbudil sem se in spoznal, da sem spal z odprtimi usti ko utrujen potnik na dolenjcu. Sanjal sem. Kakšne sanje in to na vrhu Vogla.

Od nekje je priletela megla. Pograbil sem stvari in odvihral z vrha. Do Zadnjega Vogla je šlo vse kakor po loju, tu pa sem se domislil, da je do Rjave skale le bore tri četrt ure.

Sneg se je spremenil v maslo. Sopiham v breg in vlečem noge iz bele gmote ko zamašek iz steklenice. Spet mi tiči sonce na vratu, toda sedaj me tlačí, žge in sili v glavo. Preklinjam, kažem mu jezik, sopem in si hladim

Foto Marussig M.

Planina Zadnji Vogel

tilnik. Debelo uro tlačim belo kašo in mešam sneg in vodo v čevljih. Vse skupaj je podobno poskočni melodiji z neprijetnim občutkom, da tečem obenem preko ovir. Končno pa je le konec planote. Sledi rob in daleč spodaj – jezero.

Jezero je široka modra ploskev. Ukanc in bajte na planjavi med gozdom in cesto ko bele igrače. Okrog in okrog rajda hribov, tu pod snegom pa razvaline Skalaškega doma. Prav nič občutka nimam, da stojim na pogorišču. Sneg je prekril žalostne ostanke ko sramežljiva kmečka nevesta obraz.

Sedim na cepinu in gledam, kako sili mrak v dolino. Nič kolikokrat sem že gledal preko tega robu in sem bil vedno znova presenečen. Neka neverjetna moč veje iz ogromne globeli. Nebo zgoraj in spodaj, bele silhete oblakov in obrnjena podoba Pršivca dajejo podobo dvojnega sveta. In ko tako sedim, čutim, kako se je v meni naselil mir. Mir te tihe doline, mir smrek in snega, mir prihajajočega mraka. In tako resen in urejen se dvignem in napotim v dolino.

V trdi temi sem prišel do gozda in v dobri uri od tu v bajto. Odpahnem vrata, se naslonim na podboj in sem ves prerojen. Prerojen od velikega dne.

PRISPEVKI ZA ZLATOROG

Obresti Komunalne banke 3655 din, Božič Vinko, Ljubno 200 din, P. D. Železniki 130 din, P. D. Ravne 13 200 din, Janež N. Argentina 200 din, Pavel Kunaver, Ljubljana 150 din, P. D. Domžale (po bilanci) 1400 din, P. D. Tržič (po bilanci) 1000 din. Skupaj 19 935 din. Manj stroški plač. prometa pri Komunalni banki 320 din. Ostane 19 615 din.

SKLAD DOMA ZLATOROG

Stanje sklada dne 31. decembra 1958	6 589 556 din
Zbrano do 10. februarja 1959	19 615 din
Stanje sklada dne 10. februarja 1959	6 609 171 din

Trije možje na transverzali, da o psu niti ne govorimo

MATJAZ KMECL

Prva zgodba

ugotavlja začetno stanje našega moštva. Monitorjevi uspehi v pustolovščinah. Očitki dveh starih prijateljev. Mirčeve sposobnosti in njegov jedilnik. Tončevi neuspehi in končna odločitev. O čem mora razpravljati hišni svet.

*

Moj Monitor je sedaj že star pes, leta so ga izmodrila in nič več ne poje ponoči v luno, kar je sicer dolgo časa na moč nespametno počenjal. Prav tako zmeraj trezno premisli — kot se to za tako starega in izkušenega psa spodobi — preden dvakrat do trikrat preudarno ne sproži svojega repa v pogon in še potem mu je pogosto žal za po nepotrebem prestanimi napori. — Celo mlade in na moč privlačne špicke — ta njegova večna velika slabost — ne zmorejo več priklicati njegove popolne pozornosti: ob njihovih koketnih izzivanjih se mu le še oko kot za spoznanje zoži v žalosten nasmeh, ki iz njega gleda jesenska resignacija: leta, kaj hočete, hudo je to.

In vendar, kolikokrat sva se še v spominih vračala na najino prvo in zadnje popotovanje v hribe, ko sem ga moral nositi v nahrbtniku, ker ni prenesel tako mučnih naporov in mi je tako grdo tovarišil v mojih ljubezenskih prizadevanjih. Takrat sem se sicer zaklel, da ga bom puščal poslej doma (kdor ni za drugo rabo, naj varje dom in babo!), a resnici na ljubo je treba priznati, da se od tistih dob niti jaz sam niti Monitor, nisva več odpravila v hribe. Pogosto sva sicer ustvarjala načrte, a sva potem raje odšla na reko ali ljubezenskim pustolovščinam nasproti — vsak posebej seveda, a Monitor redno s prodornejšim uspehom kakor jaz.

Letošnje leto pa je vsa stvar postala zelo resna. Moj prijatelj Mirč, ki se ga otepajo vsi upravniki menz in si mora zato kuhati sam, je prišel namreč lepega dne k meni in zelo dolgo ni mogel do besede, kar je pri njem zelo čuden pojav. Menil sem, da je lačen, dal sem mu težkega srca kruha, a v moje res pristno začudenje je otožno zmajal z glavo in dejal:

»Veš, ne smem. Res.« Moral sem storiti zelo bedast obraz, ker je na moč pohitel z razlago: »Veš, pripravljam se na transverzalo in se učim stradati.« »Oho,« mi je ušlo. To je namreč bilo veliko odkritje, napol senzacionalno, napol neverjetno: nekdo, ki še ni nikoli — in če pravim »nikoli«, je to najdosledneje izražena misel v zgodovini človeškega razvoja — brez potrebe stopil vsaj za pol koraka dlje, kolikor je to bilo nujno potrebno, nekdo, ki je spadal v isto človeško zvrst kakor Mlakarjev Trebušnik, — ki je bil sicer v ženski družbi na moč poskočen in gibčen, a v normalnih okoliščinah nekoliko preveč zavaljen, da ne bi moreče občutil zemeljske privlačnosti, je zdaj stal z menoj iz oči v oči in hotel na dolgo pot transverzale — iskat zabave in časti. Začudeno sem ga gledal: ubogi, častilakomni mož (drobne kapljice potu so mu polzele raz čelo — saj je moral revež splezati z ulice v visoko pritličje). Takoj nato mi je začel pojasnjevati:

»Stava . . . stavil sem, veš . . .«

»Dam ti blagohoten nasvet in nič ne računam zanj,« sem mu potem rekel, »plačaj hitro tisto stavo, hribi niso za vsakogar. Recimo . . .«

»Vem, recimo, ti . . . poznam to. A kar nehaj s svojimi storijami, jih znam že na pamet.«

Tedaj me je popadla velika besnost, za ta del sem popolnoma južnjaški temperament: pobesnim in začnem drhteti — takrat se me vse boji. Prijemati me morajo za roke in me držati.

»Kdo pravi, da lažem?« sem zahropel in se nagnil nad njegov rdeči, zaripli obraz.

On pa nič. — »Hehe,« se je flegmatično in nesramno zarežal, »menda ne jaz. — Poznam te storije: Vihar, led sneg, prepadna stena, klici na pomoč, nihče nima poguma, privežeš se na vrv, drug konec za drevo, močno vdihneš zrak, razširiš roke in se poženeš v globino. Hudo je, padaš, padaš, padaš, celo večnost padaš — čakaš onega usodnega trenutka, ko se bo vrv nategnila in te boleče prepолоvila naspol. Potem sunek. Onesvestiš se. Ko se zaveš, slišiš čisto blizu sebe žalostno stokanje. Tam leži nekdo, brez rok, brez nog, komaj da se ga še glava drži, naložiš si ga s skrajnimi napori na rame in splezaš po vrvi nazaj. Dvakrat trikrat ti nevarno spodrsne, da skoraj spet padeš v globino, za hip te obide grozna misel, da bi ga izpustil: a, ne, ne, ne — zdržati za vsako ceno — vsako človeško življenje je dragoceno. Roke imaš čisto krvave in odrte, ko priplezaš na vrh. Tam te čakajo množice . . .«

Nenadoma umolkne in me gleda.

»Dobro,« pravim potem mirno in se kljub njegovemu neznosnemu spakovanju skušam obvladati. »Če misliš, da lažem, v redu. Potem si pač dobodi koga drugega, ki bo vlačil za teboj po hribih zaloge živil in jedilnega pribora.«

»Toda, lepo te prosim . . .«

»Oh, vem, poznam to,« ga prekinem. »vem, saj nič ne poješ: malo paprike in kakšno kokoško, majhno stekleničico kavice in drobčen kruhek, ducatek jajčk in par majčkenih paradižnikov. Res, res, samo hlebček sira s kruhom, majhno salamico in nekaj majhnih konzervnih škatlic in samo tri do štiri čebulice in če je še kaj sadja, se ga seveda tudi ne braniš . . . kaj pa je to za en dan, lepo te prosim, to res ni nič.«

Umolknem, obupano me gleda. Nervozno menca s prsti in pot mu še zmeraj teče čez obraz, celo nekoliko bolj. Vendar to ne traja dolgo: »Hehe,« se spet malomarno zareži (prav zoprno, da ga komaj prenašam, obraz se mu napihne in že hiti naprej z nekakšno bedasto zgodbo, ki si jo seveda sproti izmišlja): »tam te sprejmejo z živio vzkliki, nudijo ti termos steklenice, mlada čedna dekleta te z občudovanjem in požirajoče gledajo, ti pa z zadnjimi napori predaš, izmučen, do smrti utrujen, razmršen, upognjen, s kalnimi očmi, svoje dragoceno breme reševalcem, potem pa se nezavesten zgrudiš na rob prepada. Vsi v grozi zavpijejo, a ti res ne moreš tisti trenutek nič. Vidiš, kako drsiš bolj in bolj, vsi so onemeli v tihi grozi, nekaj najlepših deklet pade molče v omedlevico in zgrmiš v prepad . . .«

» . . . potem seveda za kosilo pol vola in nekaj steklenic gorčice,« pijem jaz nazaj, »kajti lakota z dnevi raste, sodček vina ali vsaj sadjevca, nekaj majčkenih kilogramčkov kruha z ribicami — kaj pa je to, to je res minimum, lepo te prosim . . .« ga skušam prekričati, a nič ne pomaga.

On vpije še bolj: »Vsi mislijo, da je po tebi. A glej čudežne rešitve: še si privezan za vrv — ali bo zdržala? Zdrži! Ostali del noči počivaš in

gledaš visoko nad seboj njihove glave, kako se mrmraje sklanjajo nad prepad, da bi te mogoče videle, ti pa nimaš moči, da bi jim zavpil: vlecite, vlecite, za vrv vlecite, a oni se tega ne domislijo. Tako visiš do jutra, veter te maje sem in tja, ko prideš spet toliko do moči, da splezaš nazaj . . .«

Od sile zoprno mi je, če kdo vpije; gre mi na živce, vselej znova me začudijo takšni ljudje, ker ne poznajo prav nobene olike. Zato zamižim in zavpijem, kolikor morem:

»Malo pratice, pa mal' solatice, vijolice, karfijolice, zvončki in trobentice, trararara . . .«

Naenkrat nastane čudovita tišina. »Aha,« pravi potem poln škodoželjnosti, »zdaj si pokazal svojo pravo barvo: praznina! Sama praznina te je. To je popevka in ne . . . ne vem kaj. Zvončki in trobentice, trararara, hehe . . .« In že vpije naprej, potem ko je vstal in stopil na prste: »Zavijejo te v odeje, hitro te vsi poprimejo, da ne bi padel še enkrat, vrv je bila namreč ponekod že nevarno oguljena — in te nesejo iz objema smrti naravnost v kočo, strežejo ti . . . ehehe, nekdo ti ponudi svojo hčerko za ženo, druge se ti ponujajo kar same, ehehe . . .«

Tako omejenega človeka res še nisem videl svoj živdan. Izmisli si nekakšno zgodbo in potem vpije, ko da bi našel Ameriko. Povsem otročje, častna beseda. Saj se mu oči kar svetijo.

»No, stari,« me potem hinavsko lopne po ramenih, »no, stari, kaj si tako zamorjen! Saj ti verjamem vse — pojdi, pojdi!«

Uporno gledam v mizo in vem — zdaj mu je vražje žal vsega tega, a ne boš, bratec. Vem, da ti je žal, a imel boš vsaj pokoro in kesal se boš. Solze mi silijo nekoliko v oči, kajti igram zares veličastno vlogo tragičnega junaka, ki bo v svoji čistosti zdaj zdaj podlo izigran. — Potem se domislim in začnem zlobno peti:

Malo pratice pa mal' solatice,
mačice, karfijolice,
trobentice, vijolice, trararara . . .

Potem se začne režati še on in mi s svojim posluhom, ki zmeraj ubira svoja originalna pota, začne pomagati. To vzpodbudi tudi Monitorja in kmalu potem mora zasedati hišni svet zaradi najnovejših izgrediv v naši stanovanjski skupnosti.

In vendar, koliko bolj veselo in kako veliko lepše smo gledali poslej v prihodnost, ki se je vsa svetla in velika ponujala pred nami, s kakšnimi vedrimi sreci smo se predali sedanjosti!

Tedaj je vstopil Tonč, suha glista, mehka poetična duša in ni mogel razumeti našega veselja.

»V hribe gremo!« smo enoglasno tulili, on pa nas je gledal s svoje filozofske višine in se kar naprej čudil.

»Propadel sem!« je končno izjavil. »Tudi topot sem žalostno in dokončno propadel. Sramujem se, prijatelji.«

»Mi gremo v hribe, na transverzalo,« je kar naprej vpil Mirč.

»Če hočeš nositi Mirču nahrbtnik, greš lahko z nami,« sem ga podučeval jaz.

»Nikamor ne grem,« je žalostno odmajal s svojo sanjaško glavo, da se mu je brada tragično povescila, in je obstal pred nami odprtih ust. »Ne morem. Zame ni življenja. Glejta, pehamo se v tem bedastem, bednem življenju dan za dnem, a kaj je vse to, če ni ljubezni . . .«

»Phe, phe, ali si že slišal za Bodečo Nežo, to ti je tak eksempl, ki je šel na transverzalo fanta loviti in ga je tudi ulovila, mar ne poslušajš radia? In takšnih eksemplov na transverzali mrgoli, dragi moj. Ni vrag, da se ne bi tudi za tebe kaj našlo.«

Nenadoma je suha glista, mehka poetična duša Tonč zgledno oživel, pokazal ponovno izredno zanimanje za življenje in postal očitno v trenutku navdušen za načrt.

»Res, pa se ne lažeš?«

»Radio,« je zmagoslavno izjavil Mirč, »ali ne poslušajš radia, tam so skozi vse poletje razlagali to zgodbo, tako je znamenita: na Pohorju se srečata, v Savinjskih rahlo zaljubita, v Julijskih večno zaljubita, v Kopru zaročita...«

»Ah,« je vzkliknil Tonč, poln življenjskega optimizma: »Kako krasno, kako romantično! Izpustimo Pohorje, to ni bistveno, in pojdimo kar v Julijce ali vsaj v Savinjske!«

»Torej greš?«

»Ne boš menda rekel, da ne,« je spet nedostojno in sebično vpil Mirč.

— — — »Seveda grem! Jasno! Grem! Romantika, pesem, večerni zahodi, večna pesem gozdov, globoko nebo nad nami, velika ljubezen, kako praviš, da ji je bilo ime?«

»Bodeča Neža.«

»Bodeča Neža. Čudno ime. A vendar tako naravno, tako prirodno zdravo: sanje v vetru, iz megel v jasnino, iz jasnin spet v megle in ... nekje daleč Koper, sladko mesto ob morju, — s sladkim koncem. Kako čudovito: grem, jasno, seveda grem!«

»Živio, bravo, Tonč,« smo vpili in Monitor je pomagal ter ves čas razburjeno dvigal tace — in tudi o tem je kasneje razpravljajal hišni svet.

Naslednjega dne smo odrinili v Maribor.

(Se nadaljuje)

Čas teče in drug za drugim se umikamo v stran, s pogledom še vedno uprtim v veličastje gora. One pa sijejo prek vseh človeških usod in dob v lepoti, ki nikoli ne usahne. In vsako leto vžigajo v tisočih blagoslovljenih mladih srcih čist in svetel plamen ljubezni in hrepenenja po svojih večnih višavah. Ko se počasi in obotavljajoč vračamo, prihajajo prelepe trume. Deset, morda sto za enega nas. Gibčne pomladanske postave, kakršni smo bili mi nekoč. Pozdravljajo nas, ki stojimo ob poti, ki jih odpravljamo navzgor. Vsem njim planinski pozdrav iz vsega srca!

Prišel je čas, da se vrnemo domov! Nihče pa naj ne misli, da to boli. Naše oko gleda veselo, naše srce bije mirno, hvaležno in zadovoljno. Tako dolgo potovanje skozi svetlobo in lepoto izravna mnoge stvari. Izbriše mnogo bolečin, odvzame marsikatero breme. Daje čistost, moč in svobodo. Nauči vzeti stvari takšne, kakor morajo priti. Ne z brezbriznostjo otopelega in brezčutnega človeka, pač pa z mirno jasnostjo, ki jo dajejo višave.

Vrnitev h goram

F. S. COPELAND

Aprila 1941. leta, ko so me italijanski oficirji peljali čez kraško gričevje v pregnanstvo v Italijo, sem jih na nekem mestu prosila, naj ustavijo avto, da se zadnjikrat ozrem na Kamniške Alpe. Od tam sem jih prvič zagledala, pred 20 leti. Jasno so se odražale od mrzlega pomladnega neba, ponosno hrepeneče, daljne, zadnja predstraža pravih Alp. In potem, ko smo nadaljevali pot, so izginile za mojim obzorjem; meni pa se je tožilo po njih dvanajst dolgih let. Prijatelji lahko pišejo in prejemajo pisma, lahko potujejo in te pridejo obiskat v druge dežele; toda gore ostanejo in samo spomin lahko pričara bežno predstavo o njih.

Vendar sem pregnanstvo preživela in spomladi l. 1953 — ali je bila že kdaj poprej ali pozneje takšna nadvse čudovita pomlad? — sem se vrnila v Slovenijo. Moj prvi planinski izlet je moral voditi po tisti moji najljubši krožni poti: po soteski Savinje v Logarsko dolino, od tam naprej na Okrešelj in na Kamniško sedlo ter navzdol v Kamniško Bistrico pa domov v Ljubljano.

Peljala sem se z avtobusom proti Črni preko Črničva na Ljubno. Po vseh vaseh so še bile hiše v ruševinah, ki so pričale o vojni; in v Ljubnem se mi je zdelo, da je celo več ruševin kot hiš. Prav tako opazno kot divjanje vojne vihre je bilo delo za obnovo povsod, kamor si prišel. Staro zavetišče v Logarski dolini je uničil sovražnik, sedaj pa je PD Celje zgradilo večje in lepše. Tu sem srečala nekatere stare prijatelje in jih povprašala še po ostalih. Globoko me je pretresla vest o mučeniški smrti dobrega Mihe Plesnika, ki je plezal z dr. Tomom Longstaffom in menoj v srečnih predvojnih dneh. In potem sem krenila naprej, sama kot ponavadi, za družbo sta mi bila pot in gora.

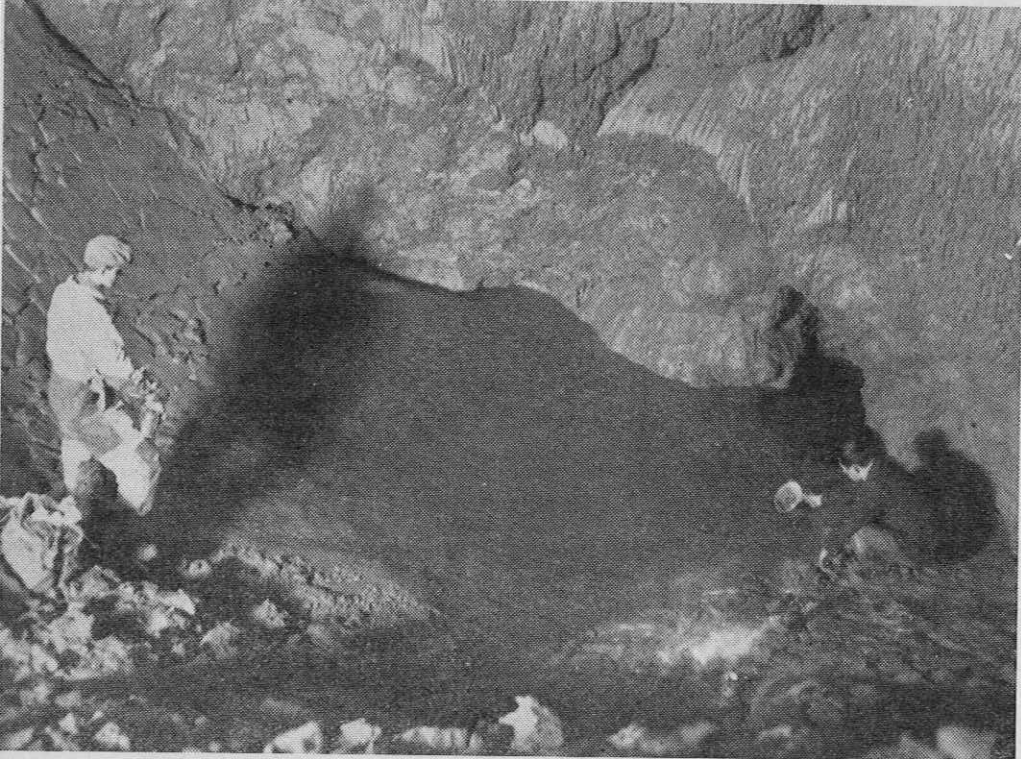
Osebnost sem prepričana, da čudovita »dolina v Štajerskih Alpah«, ki jo je podrobno opisal John Ruskin v svoji očarljivi pravljici »Kralj Zlate reke« in jo imenoval »dolina zakladov«, ni nobena druga kot Logarska in njen zaključek — Okrešelj. Opis se kar predobro sklada. Pravljičico sem brala pred mnogimi leti v neki ameriški ilustrirani izdaji. Zelo malo verjetno je, da je ameriški ilustrator kdajkoli bil v Logarski dolini; možno pa je, da se njegova risba slapa Rinke nanaša na kakšno fotografijo. Letos, 1958. leta, sem pravkar videla novo, angleško izdajo Ruskinove edine pravljice za otroke in spet je možno, da so pokrajine, ki se nanašajo na Ruskinove opise, morda prav tako le nekoliko stilizirane verzije posnetkov, ki jih lahko kupiš v Planinskem domu. Nikoli nisem mogla zaslediti Ruskinovih potovanj po gorah, ki so takrat pripadale avstrijski Štajerski. Seveda imajo njegove osebe nemška imena, in domači kmetje so znali govoriti nemško. Vendar se Ruskin ni zelo zanimal za kmete; pač pa ga je pritegnila ljubka rodovitna travnata pokrajina, zaščiteni od okoliških vrhov, in visok slap, padajoč po navpični steni iz črne skale v tolmun pod njo. Ravno tam, kjer se prikaže voda na vrhu stene, za katero je do sedaj živela življenje veselega, neznatnega potočka, izvirajočega nekje pod Okrešljem, je njen tok vklenjen med dve veliki črni skali, ki se sklanjata nad vodo kot dve okameneli človeški postavi. In prav ti dve skali sta napotili Ruskina k pisanju pravljice in prav zaradi njiju sem

prepričana, da ga je prav to mesto navdihnilo. Nikjer, v vseh štajerskih Alpah, ni nobenega slapa, kot je Rinka s svojima dvema črnima skalama.

Razveselilo me je, da sem zmogla hojo po neravnem svetu prav tako dobro kot некоč in niti nisem prepočasi prilezla do koč na Okrešlju. Sedaj je to obmejna postojanka in nič več se ne da priti na Mrzlo goro brez posebnega dovoljenja. Okrešelj je nekakšna široka krnica, na robu gozdnatega pasu pod zapadno skupino Kamniških Alp. Koča stoji pripravno ob robu, od koder lahko uživaš razgled po dolini. Odprt prostor pred kočo, rob gozda, melišče in skale nad njim, vse to je polno alpske in subalpske flore. V predvojnih dneh, ko sem delala fotografske posnetke za svojo edinstveno zbirko pisanih slovenskih planinskih cvetk, sem našla tu mnogo lepe snovi. Ta moja zbirka je postala vojni plen in niti najmanj usmiljenja ne čutim do onih, ki so jo zlobno uničili. Sedaj so ta čudoviti kot rešili tako, da so ga razglasili za narodni park. Po prijetnem počitku in prespani noči na Okrešlju sem krenila naprej na Kamniško sedlo. Tu sem imela priliko, da odkrijem, če so roke še dovolj močne, da se oprimejo skale ali žične vrvi, in oči ter glava dovolj mirne ob robu prepada. Bila sem počasnejša kot некоč, vendar sem se čutila popolnoma domača. In če tu ni bilo nič takega, kar bi mi povzročalo slabost, sem prav lahko tvegala vzpon k očetu Triglavu po svoji najljubši poti — po Tominškovi.

Koča na Kamniškem sedlu je bila še prav takšna, kot se je spominjam s svojega prvega izleta v te Alpe; samotni visok kot na prepihu, kjer si trudni oblaki počijejo, preden nastopijo svojo pot proti jugu ali severu. Koča je ravno na pol pota za izletnike, ki hodijo z enega konca tega gorskega hrbta proti drugemu, s Korošice na Kokrsko sedlo ali iz Logarske doline v Kamniško Bistrico — v moji smeri — ali pa obratno. Tu sem si torej dobro odpočila čez noč in se nato napotila navzdol čez mah, grušč in ruševje, čez pašnik — sedaj zapuščen — mimo na pol podrtih pastirskih koč — v velike, široke gozdove. V Kamniški Bistrici sem doživela prav tako topel kot nepričakovan sprejem pri oskrbnici doma, ki je moja stara prijateljica. Ona je namreč službovala na Kamniškem sedlu, ko sem prvič prestopila prag koč. Seveda sem lezla spet k Rokovnjaškim jamam. Pri tem sem obujala spomine na vse, kar sem bila čitala in kar so mi pripovedovali o številnih rodovih rokovnjačev, ki so tu našli zavetje. Da, to je spet nekaj, kar me vleče v te gore: napol legendarni ljudski živelj. V Logarski dolini biva Lampret, lovec-čarovnik, predhodnik Webrovega Freischütza, ki še dandanes straši po dolini tja do Okrešlja. Od Bistrice do Stahovice ob vhodu v sotesko pa je ostal še spomin na rokovnjače, te slovenske Robin Hoode.

Morda je čudno, da bi bil Ruskin slišal o prvem ali drugem. Po drugi strani pa je njegov kralj Zlate reke pravi škrat ali škratelj, kakršne sem srečala v prenekaterih slovenskih ljudskih pripovedkah, — bitje, sorodno »leprechaunom« na Irskem in »evee-možicljem« po škotskih globelih.

Biologi pri delu

Foto A. Baraga

Jazben — 518?

ANDREJ BARAGA

Jazben so prvič raziskali leta 1928 Italijani. Veljal je nekaj časa za najgloblje brezno sveta, z ugotovljeno globino 518 m, ki pa se je sedaj izkazala za neresnično. Šlo je pač za rekorde. Njegova slava je hitro zbledela. V visokogorskem alpskem krasu so odkrivali vedno globlja brezna, do globine 1128 m leta 1956 v Gouffre Berger-ju v Franciji, ne daleč od Grenobla. Tako bi bil z globino 518 m Jazben šele 8. brezno na svetu. Meritve in opisi Italijanov so se že v več jamah pokazali za netočne in pretirane, predvsem v globokih brezni. Zato se je jamarско društvo Luka Čeč v Postojni odločilo, da brezno ponovno preišče in izmeri. Povabili so k sodelovanju vse slovenske jamarje, saj naj bi bil to doslej največji podvig po osvoboditvi. Sodelovali so člani inštituta za raziskovanje krasa v Postojni, člani Društva za raziskovanje jam Slovenije v Ljubljani in člani sekcij postojnskega društva iz Logatca, Kopra in Divače. Bilo nas je okoli 30.

Postojna. Sončna nedelja 10. avgusta 1958. Čakata nas dva kamiona. Naložiti moramo orodje. Lestve, vrvi, čelade, karbid, tute, telefoni, radio-oddajna postaja in nešteto drugih stvari, vse premišljeno do zadnje podrobnosti, da bo stvar tekla. Razpoloženje odlično, morala na višku. Kaj ne! Bali smo se le slabega vremena, ker bi nam voda lahko zaprla

ozka grla v jami. Sedaj te skrbi ni več. Sicer pa imamo s seboj meteorologa, prof. Pučnika, ki bo že skrbel za vreme. Pravimo mu kar bog vremena.

Odhod. Naš cilj je Banjška planota, gozd pod Kalskim vrhom. Imam srečo, sedim pri šoferju v kabini. Drvimo proti lepi Primorski. Na desni je Nanos, na levi pod nami Vipavska dolina. Povsod vinogradi in sadovnjaki. Drevje se šibi pod težo žlahtnega sadja. Vipava je za nami, Ajdovščina, Šempas, bližamo se Gorici. Pozdravlja nas starodavni grad, sedež goriških grofov. Grad je že v Italiji. Le nekaj sto metrov je do njega. Zavijemo ostro v desno in kmalu smo v Novi Gorici. Vzpenjamo se po strmi cesti. Pod nami je sončna goriška dolina s Sočo, nad nami Sv. Gora. V Grgarju zavijemo na levo. Še nekaj kilometrov, pa smo na mestu. Postajam nestrpen. Zanima me, kakšen je vhod v to »strašno« brezno. Okolica je zelo prijazna, leskovo grmičevje. V široki, plitvi vrtači je vhodno brezno. Globoko je 50 m, ker pa je zelo ozko, se pogled izgublja v temi. Ujel sem pogovor naših vrlih novinarjev. Bilo jih je z nami kar pet. Celo radioreporter, ki je nesel magnetofon na dno jame. Poročevalčev dopisnik gleda čez rob v jamo in z dopisnikom Pravice sta soglasna, da ju jama ne bo videla.

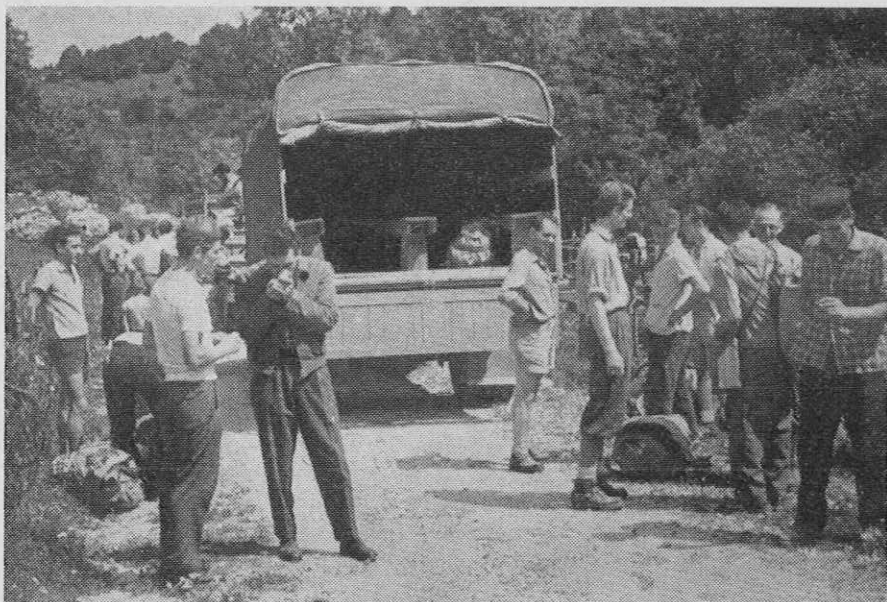
Vso našo opremo zvlečemo v vrtačo. Tehnični vodja Zmago določa pionirsko ekipo, ki bo še danes potegnila lestve čim globlje in transportirala material. Kot osmi sem na spisku tudi jaz. Čakam v pripravljenosti, oblečen v svojo nedeljsko obleko — tuto in s prižgano svetilko celih pet ur. Po telefonu sporoče, da jih je sedem kar dovolj...

Pionirji prilezejo po osmih urah iz jame. Napeljali so lestve 160 m globoko in bili že deležni prvega tuša. So malo mokri, pa vendar dobre volje.

Čaka nas naporen dan. Gremo spat. Večina odide v četrte ure oddaljeno vas na seno. Sam se zavijem v kožuh in spim v šotoru. Slišim, kako cvilijo polhi, ki mi mečejo žir na šotor.

Zbudim se, ko je že svetel dan. Vodja odprave tov. Michler pripravlja z vodji posameznih del detaljni načrt. Na tihem si želim, da bi bil dodeljen k merilcem, ker bi tako lahko prišel do konca jame. Ker pa je ljudi premalo in jih potrebujejo na relejih, je merilna ekipa zelo skrčena. Ko preberem razpored, sem nekoliko razočaran. Določen sem na relejno postajo v globini 153 m (po italijanskih meritvah). Poleg mojega imena piše še: »Telefon.« Torej ta škatlja, ki bo prav gotovo nagajala! Imam slabe izkušnje že od prej. Ponavljam si besede tovariša Michlerja: »Vsakdo mora po svojih najboljših močeh pripomoči k uspehu ekspedicije!« Priznam, da mi niso šle prav nič do srca, a počasi se sprijaznim.

Imam številko 10 in ob pol treh pridem na vrsto za spust v jamo. Prvih 50 m je čisto navadna »širina«, kot bi rekli po jamarsko. Potem teko lestve preko naravnega mostiča še 25 m globoko. Na dnu se odvežem. Čakam tovariša, ki bo z menoj na releju. Kmalu pripleza. Nekaj korakov in pred nama je 10-meterska stopnja. Varuje me do dna, nato spusti nahrbtnike in kožuh, ki nama bo še zelo koristil. Tone, tako je ime mojemu tovarišu, čaka na naslednjega, da ga bo varoval, jaz si razgledujem nadaljnjo pot. Pred menoj je ozko grlo, dolgo pet, šest metrov. Moram sneti čelado, ki me ovira. Zvlečem nahrbtnike do srede grla. Tone je že pri meni. Z združenimi močmi spraviva prtljago do naslednje stopnje. Zlezem dol, nato nahrbtniki in še Tone. Sva kar v širokem rovu. Po stenah polzi voda, ki odlaga ilovico, da so vse mastne. Tu se je

Ekipa je prispela na mesto

Foto A. Baraga

napredovanje nekoliko ustavilo. Pod nami je 30 m brezna. Varovanje je nujno, ker so lestve pritrjene na klinih. Varujem oba tovariša, ki bosta na releju pod nama. Nato zlezem sam 5 m do leve, kamor mi Tone spusti prtljago in pride za menoj. Še 5 m do naslednje stopnje, kjer je kotanja polna vode. K sreči jo opazim. 20 m niže vidim svetilke. To bo najina postaja. Tone spušča nahrbtnike, podaljšam jih do dna. Navazan na mokri vrvi zlezem čez rob tolmana. Voda se izceja po sigasti »banani«, čez katero teko lestve, nato po njih. Začutim jo v rokavih. Droben curek mi teče na glavo in rame. Edina želja je biti čimprej spodaj. Končno odvežem konopljeno vrv, ki je strašno trda. Naprej je spet 30 m, curek pa je že močnejši, kot pravijo. Sem kar zadovoljen, da mi ni treba dalje.

Po nekaj urah spuščanja materiala in ljudi sva s Tonetom sama. Edina vez z ostalimi je telefon, ki začuda dobro dela in kar naprej zvoní.

»Postaja 1, halo postaja! Postaja 0 kliče postajo 1...!

Postaja 0 je na površju, 1 smo mi, spodaj je še 2, do končne postaje telefon še ni potegnjen.

»Je vse v redu? Zakaj se ne oglasi 2? Ali lahko vzpostavite ustno zvezo?« Kričim. Spodnji rele ne odgovarja, kaj šele postaja 2. Med nami je nekaj brezen in tesni ter globina 80 m.

»Ne morem dobiti zveze...«

Zazvoni. 2 kliče postajo 0. Imeli so slab stik. Nad seboj slišim glasove. Prihajajo merilci pa hidrolog in geolog.

»Koliko ste namerili do nas?« — »124 m.« — To smo si mislili. Italijani so že do tu »pridobili« 30 m. Z globino so njihove oči še rastle.

Telefon zvoní: »Halo 1! Kliče vas 2. Vzpostavite ustno zvezo s prvo relejno! Potegnili bomo žico za 80 m. Pazite, da se ne bo zatikala! Ko bo urejeno, sporočite!«

Jamar na lestvi

Foto M. Richter

Kričim. Piskam. Nič. Moram, hočeš nočeš, po tistih mokrih lestvah 30 m navzgor. Seveda brez varovanja, ker zgoraj ni nikogar. Gori kmalu dobim zvezo. Žica drsi skozi prste kot kača. V pol ure je telefon urejen.

Počakam še novinarje, ki se pravkar rinejo skozi grlo. Trije so, tudi oba, ki sta izjavila, da ju jama ne bo videla. Konkurenca? Čestitam jim, ker so prvič v jami. V eni uri so vsi na naši relejni postaji. Vsak nadaljnji posnetek je nemogoč. Andrej gre naprej. Pravica in Poročevalec, sta se sporazumela, da gresta skupaj nazaj. Nekaj občutkov bosta že lahko posredovala svojim bralcem.

»Halo, končna postaja! O kliče končno postajo. Halo, Zmago! Zunaj se oblači. Bodite pripravljeni na umik. Ne pravi tega drugim!«

Jaz sem molčal. Kaj so storili ostali telefonisti, ne vem. Panike vsekakor ni bilo. — S Tonetom sva zopet sama. Zabavam se po telefonu. Kličem Janeza na postaji 2.:

»Kako se počutiš?« Z jeznim glasom odgovarja: »Odlično! Imam popoln komfort!« »Kako? Ne razumem!« — Imam celo kopalnico, banjo in prho, le topla voda mi manjka, je pa mrzle zato toliko več.« Tako se kratkočasiva. Na koncu žice se nekdo razburja, naj dava mir. Utihneva. Mislim si: »V primeri z Janezovo je moja postaja raj.«

S površja poročajo, da bo Tone dobil zameno. Sel bo lahko naprej, pomagat merilcem, je namreč geodet. Ker bova imela nekaj časa mir, mi pravi, naj malo zaspim. Zavijem se v kožuh. Nekaj časa mi je prijetno toplo, zato res zadremujem. Naenkrat se zbudim iz hudih sanj. Po vsem telesu drgetam. Ni čudno. Pajac je moker, ponekod čutim mokroto na koži. Po stenah polzi voda, tla, kjer sem spal, so mokra. Vlaga je 100%, termometer kaže -4°C . Delam počepe, da bi se ogrel. Tone je šel spat.

Ura je pet. Prišel je Slavko, da zamenja Toneta. Pravi, da se zunaj spet jasni. Kmalu sva prijatelja. Ker je kožuh prazen, zleze on vanj. Jaz si več ne želim tega »toplega« kožuha.

Ob šestih sporoče, da prof. Pučnik garantira za lepo vreme do popoldne. Le kaj bi brez njega! Ob osmih telefonirajo s končne postaje, da

sta geolog Peter in radioreporter Bogdan dosegla konec jame.* Prodrla sta še kakih 50 m dlje kot Italijani. Galerija**, dolga le 400 m, z višinsko razliko 75 m, ju je stala 4 ure napornega plezanja.

»Merilci napredujejo. Ob 12. uri se začne povratek.«

Začenjamo pošiljati iz jame odvišni material. Najprej 50 m lestve in nekaj vrvi, nato najina nahrbtnika. Telefon je odklopljen, sva brez hrane. Pa saj sva že prej jedla same konzerve, ker nama je zmanjkalo kruha.

Bliža se večer. Šest, sedem... Le kaj delajo tam spodaj? Zveze ni. Končno vendarle vidim njihove luči. Vržem jim vrv. Prvi pleza tov. Pavle, hidrolog, ki je barval v jami tekoči potoček, ker še ni jasno, kam teče ta voda. Midva vlečeva po svojih najboljših močeh. Spodaj kriče, naj vlečeva bolj. Ne moreva. Je že tu. Moker od znotraj in zunaj.

Slavko računa, kolikokrat bova še morala vleči. Spotoma vlečeva nahrbtnik, ki se zatika ob viseče lestve. »Petnajst ljudi, nekateri precej trudni, prav toliko nahrbtnikov, trije kožuhi, 200 m lestvic, prav toliko vrvi, dva telefona...«, našteva Slavko. Raje ne mislim na to. Vsak rabi za pot 20 minut. Tov. Pavle pomaga. Vlečemo kot stroji. Vrv je mokra in blatna. Tiščati jo moraš z vso silo, da ti ne uide iz rok. Čeprav varujemo po trije in čez ramo, bi padec težko vzdržali. Ura je deset. Spodaj je le še pet ljudi. Ne mislim na nič. Zebe me seveda ne več, lakote ne čutim. Žejen sem. Že trideset ur nisem pil, ker je voda umazana. Tudi zaspanost me je minila. Doma hodim spat ob devetih in krizo sem prebolel.

»Ho-ruk, ho-ruk, dajmo fantje! le še petkrat.«

Ves čas so hodili tudi nad nami ven. Nenadoma ni več zveze. Zadnji ni vrgel vrvi. Spet kričimo. Nič. Teh lestev pod mokro »banano« sem že vaju. Zlezem gori. Drugi so še bolj utrujeni in nočejo plezati brez varovanja. Morda je to tudi dobrodošel izgovor zame, ker si želim ven.

Polnoč. Pričenja se sredo. Vržem vrv. K meni pleza Lojze. Je bil že v nedeljo v jami in v ponedeljek je šel med prvimi noter. Spustim ga mimo. Vržem drugič. Janez je kmalu v lévi. Naslednjega varuje on. Čakam naslonjen na steno, da pride Albin. Voda mi polzi za vrat in me niti ne moti. Počasi otopiš. Druga noč v jami se pozna. Mislim, da je hujša kot bivač v steni, v vsaj malo ugodnih pogojih. Tam pride tudi po težki, prečuti noči dan, tu pa noči sledi noč brez dneva vmes, čeprav zunaj sije sonce.

Splezam po lestvi, ki se gvozdi v ozki razpoki do grla. Po trebuhu se splazim skozi. Pohitim k telefonu. Kar nekaj novih moči imam. Oglasi se neutrudni tov. Michler. Tudi on je ves čas z nami bdel pri telefonu, čeprav bi ga lahko zamenjali drugi. Desetmeterska stopnja in nad menoj je le še 80 m. Tu nas čaka 14! Vsak pleza ven približno pol ure. Kdaj bom zunaj? Fantje čepe po trije pod enim kožuhom. Slišim smrčanje. Sam se mučim, da ne bi zadremal. Reši me Peter. Prosi, naj priplezam s klavdivom in zabijem varovalni klin ob naravnem mostiču, da bomo plezali v dveh etapah. Do mostiča in nato do vrha. Tako bi šlo hitreje. Utrujenost, mraz, zaspanost, vse me mine. Kmalu sem na mostu. Klina ne morem zabiti, vendar nekako uredimo varovanje. Če se pretrgajo lestve, bodo padli trije, namesto enega.

* pajac, jamarska preobleka.

** galerije je italijanska beseda in je zelo raztegljiv izraz. Tako imenujejo najrazličnejše oblike rova. V tem primeru pomeni izredno ozek (do 30 cm) rov, po katerem teče voda. Mestoma je visok nekaj metrov, drugod pa spet tako nizek, da se moraš plaziti po trebuhu in to po vodi. Jama v prvi fazi nastajanja. V slovenski terminologiji te besede ni. Galerija bo ostala v Jazbenu le kot ime.

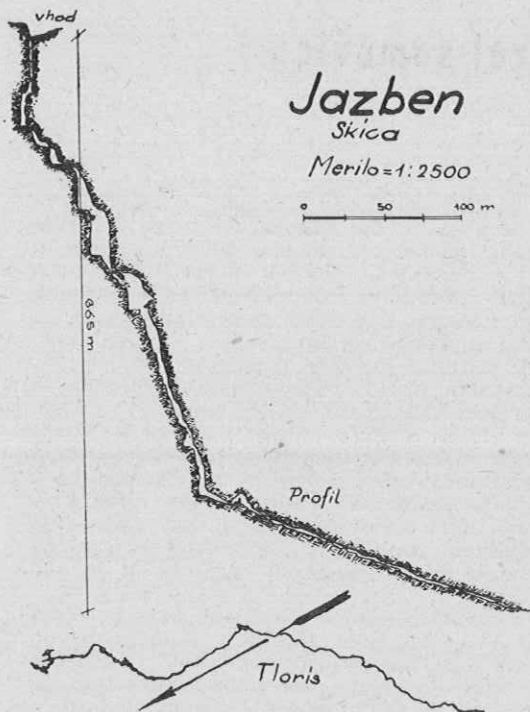

Foto prof. M. Keller
Vodja odprave pri telefonu

Varuje jamar iz Logatca. Jaz plezam ven. Končno le zadnjih 50 m. Prijatelji zunaj krepko vlečejo, da le premikam roke in noge. Pa so res obzirni! Pravijo, da sem dobro plezal!

Ura je pol petih. Dobimo vino, konservo in kruh. Za menoj pride Janez. Slečeva tute in greva spat na seno.

Vstanite! Ne morem verjeti. Saj sem komaj zaspal... Deset je že ura. Ekspedicija še zdaleč ni končana. Iz jame je treba potegniti skoraj še tono materiala. Lestve, telefoni, nahrbtniki. Saj sem že enkrat našteval. Vse je še v jami, 30 m pod mojo telefonsko postajo. Ponoči smo bili preveč izčrpani. Ko sem se zjutraj vrnil skozi grlo, sem se zaklinjal, da »ne grem več v to luknjo«. Lojze se je pridušal, da ga »noben hudič ne more prisiliti, da bi šel vlačiti material.« Vsi smo bili njegovega mnenja.

Pred nami sta dve dejstvi: oprema mora biti še danes na kamionu in oprema je še vsa v jami! Prostovoljci na plan! Peter, Zmago in Silvo gredo. Rabijo jih še pet. Lojze gre tudi, še prosit ga ni treba. Ne morem se odločiti. Dolžnost se bori z lenobo. »Grem.«

Ekipa je kmalu tu. Poldan je. Če pljunemo v roke, bo material o polnoči zunaj. No, prekoračili smo plan za dve uri. Ob desetih zvečer Janez kot zadnji pride ven.

Nikamor več se nam ne mudi. Počasi pospravljamo. Ob enih, to je že četrtek, je odhod domov. V avtomobilu vsi kinkamo. Nekateri spe kar po tleh. Ob treh smo v Postojni. Vsi smo zadovoljni, ekspedicija se je srečno končala.

Čudovito je podzemlje, lepo je hoditi po tajnih svetiščih narave, ki jih še ni videlo človeško oko, nad vse prijeten pa je občutek, ko po urah in urah naporenega dela v jami spet zagledaš prijazno sonce...

Pohorska jelenska zel somovica

DR. FR. MIŠIČ

Zdravilnost različnih rož in rastlin je človek spoznal in ugotovil že v pastirski dobi svojega razvoja. Ker pa so mu bili vzroki te po izkustvu dognane zdravilnosti docela neznani, je kajpak smatral zdravilne rože in rastline obenem za čudodelne in jim pripisoval magične in čarobne pomene in vplive. Najprej si je tolmačil zdravilnost ali čudodelnost določenih rastlin s tem, da jih je povezoval z onimi posebnimi nebesnimi pojavi, ki so ostali na prvem mestu v krogu njegovih predstav, kakor je bila luna, polna luna ali ščip in mlaj, luna, ki narašča, in luna, ki pojema.

Iz kulturne zgodovine indoevropskih narodov vemo, kakšno čarobno in magično moč in vpliv na potek človeških dejanj so ti narodi v svojem skupnem detinstvu pripisovali naši luni. Znano je, kar pripoveduje Herodot VI., 106 o vlogi polne lune pri starih Špartancih. Atenci so, ogroženi od azijskih Perzijcev, prosili Špartance za vojaško pomoč. Špartanci so sicer sklenili podpreti Atence s svojo vojsko. Toda sklepa niso mogli urediti takoj, ker tedaj ni bila polna luna, ki bi po njihovi stari veri edina zagotovila ugoden izid sklepa o vojaškem podjetju. V starih Atenah je polna luna veljala kot zanesljivo poročstvo za srečno zakonsko življenje, če je bilo sklenjeno ob polni luni.

O starih Germanih, ki so se z njimi vojskovali Rimljani, nam poročata Tacit, Germania, da se sestajajo k odločujočim ljudskim skupščinam ob polni luni ali ob mlaju, to pa zaradi tega, ker po njihovem obeta to uspešen izid sklepov in podjetij, ki jih tedaj sklepajo. Nekaj podobnega beremo tudi pri Cezarju, Bellum Gallicum. Po njegovem poročilu so bili Germani pod Ariovisom, čeprav je bil strateški položaj za nje zelo ugoden, prepričani, da bi nikakor ne mogli zmagati v bitki, če bi jo pričeli pred mlajem.

Ko je pozneje stopilo sonce namesto lune v svoji pomembnosti in vplivnosti za človeška hotenja in dejanja, je človek začel dognano zdravilnost in namišljeno čudodelnost rož in rastlin povezovati tudi s soncem, ki povzroča najdaljši in najkrajši dan v letu. Naši predniki tudi o kresu niso praznovali kresnega dne, ampak kresno noč. Posamezne rastline in rože so postale čudodelne ob kresu, o mlaju in ob ščipu. To moč in ta vpliv pa so določene rastline imele ne le za človeka in rastlinstvo, ampak tudi za živali. Na ta način so nastale mnogoštevilne mitološke pravljice, ki jih najdemo še dandanes pri vseh indoevropskih narodih.

Tako moramo gledati tudi na nastanek in pomen pravljice o pohorski jelenski zeli somovici ali somi.

Slovenci so nekoč pripisovali zdravilnost in čudodelnost zelo mnogim rastlinam in rožam. Znani zapisovalec staroslovenskih starožitnosti Davorin Trstenjak je v celovškem Slovenskem Glasniku v 50. letih preteklega stoletja mnogo pisal o svojih raziskovanjih o zdravilnih in čudodelnih rastlinah. Neki materi pri Mariboru se je zdelo, da zaostajajo njeni otroci v svoji rasti. Šla je na Pohorje po jerebičje vejice. Iz njih je pripravila toplo kopel svojim otrokom. In pomagalo je. Nekaj podobnega poroča Simrock, Deutsche Mythologie. Črni zobnik ali blen so čislali kot zdravilo pri zobobolu. Ker pa je sv. Apolonija veljala za pomočnico pri zobobolu, so blen imenovali tudi rožo sv. Apolonije. V naših dneh pa pripravljajo iz blena pravo zdravilo.

Po stari veri Slovencev je tudi zdravilna špajka čudodelna ter vpliva na človeka celo duševno, prinaša namreč srečo in dela človeka hrabrega, bršljan pa zagotovi človeku veselje, zdravje in moč. (Tudi o tem je pisal Davorin Trstenjak v Slovenskem Glasniku, 1859, 81) Posebno vlogo igra praprotno seme, toda ne vedno ob vseh časih, temveč samo v kresni noči ob določeni uri. Človek, ki ga tedaj nevede nosi pri sebi, razume o polnoči govornico domačih živali. Še pred kratkim mi je pravil star Primorec, da pije proti nahuhi čaj od ljubčeca (luštek) 14 dni zaporedoma, a le v dneh »ko mesec dol jemlje«. Tako je še ohranjena stara vera v vpliv lune in njene luči na človeka, živali in rastline. Kako čarobno in magično vpliva v pravljici »koren lečen« na Marjetico, ko si ga dene v usta, je znano. Znano je tudi, da po stari grški veri naredi divji polaj (diptam) kretske koze neranljive.

Med triglavsko rožo, rožo mogoto in pohorsko somovico je precejšnja razlika. Triglavska roža zraste iz krvi ranjenega zlatoroga in mu vrne nato,

če jo zaužije, življenje, torej mu da nesmrtnost, in sicer brez ozira na letni čas. Pohorska somovica pa je čudodelna in zdravilna le, če jo jelen ali človek zaužije ob ščipu. Torej je njena čudodelnost in zdravilnost odvisna od lune. Starost te pravljice je dokazana s tem, da je v njej čudodelnost rastline povezana z luno, ne pa morebiti s soncem. Kajti v predstavnem krogu Indoevropejcev je igrala prvenstveno vlogo v magičnem vplivanju najprej luna kot nočna luč (velika noč!). Šele pozneje je na njeno mesto stopilo sonce.

V celovškem »Glasniku« 1859, 19. piše Vijanski Pukmajster, da je nekje, menda v Ljubljanskih Novicah bral, da je na Pohorju znanih mnogo pravljič o rastlini z imenom soma ali somovica. Baje raste soma ob mladi luni (mlaju) in človek, ki ima srečo, da jo najde in zaužije, ostane vedno zdrav in vesel. Opolnoči jo v gozdu obedajo jeleni in so zato vedno zdravi ter imajo lahke in bistre (nagle) noge.

Vijanski imenujejo to rastlino bajeslovno zel in meni, da je morebiti znana še pod kakšnim drugim imenom in da je po imenu in po pravljici istovetna z rastlino in pijačo istega imena soma v prvem delu knjige Soma — Veda. Po tej prastari priči človeškega duha raste rastlina ali grmič soma na gorah. Nabirali so jo ob ščipu ter so si iz njenega soka pripravljali sveto pijačo, ki se je tudi imenovala soma. Trgali pa so rastlino skupaj s korenino; listje so osmukali; dva kozlička sta odpeljala grmič v svetišče (glej srbski badnjak); tu je zanj bil pripravljen poseben prostor, pokrit s sveto travo. Svečeniki stržejo grmič ali pa ga stiskajo in stolčejo med dvema kamnoma (žrmlja), ki ga poškropijo z vodo ter ga precedijo skozi rešeto iz ovčje volne. Tako oteče čisti sok zdrobljene rastline; temu primešajo nekaj surovega masla ali pa sirotke s pšenico ali drugo moko. Nato postavijo mešanico za nekaj časa vstran, da začne vreti in kipi. Tako nastane prastara sveta pijača soma. Ni pijače, ki bi bila tako tajinstvena, tako čislana kakor sveta soma. Ona daje človeku zdravje, osvežitev in veselje.

Kar je bila soma pri starih Indih, to je bila pri starih Perzih haoma, ki jo omenja tudi Strabon. Haoma ima baje vinski trti podobno robato deblo, jasminu slične liste, a nikdar ne razvije sadu. Ima belo in rumeno barvo ter uspeva v Širvanu. Pijačo haoma so pili ob vsaki molitvi. Rastlino so v posebnem možnarju s posebnim tolkačem stolkli in nato stiskali. Strabon pripoveduje, da imajo Perzi pri vsaki hiši moža s tolkačem in okoli stanovanjske hiše poseben vrt, nasajen s to rastlino. Ta vrt nam je bil za stare Perze pravo svetišče, ki so ga skrbno čuvali pred vsako okvaro.

Kakor pijačo somo v Indiji, so tudi pijačo haomo v Perziji pripravljali ob molitvi in ob svetih pesmih. Pripoveduje se tudi, da se je Zarathustri, baš ko je pripravljal haomo in netil ogenj, prikazal bog Haoma in mu rekel: »Jaz sem Haoma, ki prežene smrt in daje večno zdravje; k meni se zateci, iztisni moj sok in zaužij me!«

Poročilo o somovici, ki ga omenja Vijanski v celovškem Glasniku, se res nahaja v Ljubljanskih Novicah 1857, 90. Objavil ga je F. Pohorski (Davorin Trstenjak) pod naslovom »Ljudske pravljice o luni«. Tu beremo: ob ščipu je za lovca dobro in pametno, da ponoči ne gre domu, temveč ostane na gori, kajti v tem času se jelen pase in je pri tem tako zatopljen vase, da ga lahko za rep primemo in zgrabimo. Ob ščipu namreč dozori somovica, ona čudodelna zel ali trava, ki jo jelen je in zato nikdar ne oboli. Ko bi ljudje poznali somovico in jo jedli dozorevajočo ob ščipu, bi ne poznali nobenega obolenja in bi imeli okretne in hitre noge, kakršne ima jelen.

Na to vprašanje se je povrnil Trstenjak v Glasniku 1859, 114. Tu piše: čudodelno zelišče, kakršno je somovica, ki jo zaužije jelen in zato nikoli ne zboli, ki daje večno mladost in nesmrtnost, poznajo tudi Hrvatje, kakor je to obrazložil prof. Valjavec v Novicah. Kakšne podobe je samovica, tega mi ni mogel povedati nihče. Morebiti spominja na indsko somo, saj imamo tudi sicer mnogo istih označb za mitična bitja kakor Arijci v Vedi. Sok tega zelišča pomešajo z mlekom in ječmenovo moko, povrhu pridenejo še zrno divjega žita. Ko se vse to skisa, je pijača pripravljena za pitje.

V Vedi nahajamo dve vrsti some: zemeljsko, posvetno in nebeško. Z mlekom pomešani sok so uporabljali pri daritvah še v času pred ločitvijo Indov od Medijcev in Perzov. V Zent-Avesti se imenuje ta pijača haoma. Imeni soma in haoma so prenesli pozneje na boga lune. Temu pa so stari Arijci pripisovali oplojevalno in oživljajočo moč v naravi, ki se zlasti kaže v zeliščih. Zato beremo v starem spisu: »Jaz Soma predrem zemljo, hranim

živali s svojo močjo, hranim vsa zelišča s tem, da spreminjam vse v sok, ki jim daje okus.«

Beseda somovica je znana tudi Valvasorju, sicer v drugem pomenu. Pravljičica in ime je znano tudi v varaždinski okolici, kakor že omenjeno. Zdravilne in čudodelne rastline somovice danes ne izsledimo več na Pohorju, a v pohorskih gozdovih še žive in se množe poleg divjih koz tudi jeleni in človek, ki pridno poseča zeleno Pohorje, je deležen vsaj delno onih blagodat, ki jih obeta pravljičica o somovici, jelenjadi in človeku. V sanskrtu, staroindijskem literarnem jeziku, se luna imenuje čandra in neki staroindijski reformator Gandragupta, na Pohorju pa se neka kmetija sredi poti med Rušami in Ruško kočjo imenuje Čander.

mladi pišejo

Moja prva hoja v hribe

Bil sem še majhen. Stanovali smo v visoki hiši, v prvem nadstropju. Ko so delali in zidali neko hišo v bližini, so odmetavali pesek, zemljo in polomljene opeke na naš vrt. Ta zemlja se je potem sesedla, otrdela, na njeni površini pa je rasel osat, trava in drugi plevel. Ker mi je očka pravil, da je hodil na planine, sem tudi jaz hodil na »hribe«. Toda ti hribi so bili nizki, a močno poraščeni. Le redkokdo je znal priti na »vrh«. Med temi sem bil tudi jaz. Nekoč sem odracal v »hribe«, na vrhu legel na trebuh in skozi plevel opazoval sonce, ki je lezlo k poldnevu. Gledal sem ves zamaknjen toliko časa, da sem skoraj oslepel. No, to se ni zgodilo, pač pa sem pritipal do hiše in zlezal v stanovanje.

»Krasno je bilo!«

»Kaj pa, sinko?«

»Oh, kaj ne veš, kolikokrat mi je očka pripovedoval, da je krasno gledati sončni vzhod. In jaz sem ga zdajle, prav zdajle še gledal. Mamica, kajneda, da ga ti še nisi videla?«

»Ne, ne sinko. Opoldne pa še nisem videla sonca vzhajati.«

Ko sem povedal svojo dogodivščino očku, se je zelo razveselil.

»Veš, Borut, tudi jaz sem hodil po planinah. Še pred vojno. Hodil sem po slovenskih, bosanskih in makedonskih planinah. Brez vode, pogostokrat tudi brez družbe. Toda prišla je vojna in mi ta užitek onemogočila. Kajne, ti boš hodil namesto mene?«

»Da, očka. Hodil bom! In ko se bom vrnil, ti bom vse povedal, kar bom videl, doživel in delal.«

Ker je očka poznal lepote gora, me je poslal na Pohorje. Šel sem še in še na gore. Zlezal sem tako daleč, da sem se povzpел na Julijce, Triglav, Jalovec, Prisojnik in še mnoge druge. Nikoli pa ne bom pozabil prvega srečanja s skalami. Spoprijeli smo se z Jalovcem. Ta gora slovi v Jugoslaviji za najtežje dostopno.

Bili smo štirje. Trije starejši in jaz. Takrat sem končal tretji razred osnovne šole. Lezli smo po skalovju, gledali prepade, se vozili po snegu, če smo padli, smo se pobrali. Toda eden starejših tovarišev je, ko smo prišli pod previs, trdil, da se trdni klini majejo, da je joj. Drugi so mi dokazovali, da se ne, a jaz nisem hotel naprej.

»Pa tukaj počakaj« mi predlagajo.

»Ha, to pa ne! Jalovec mora biti moj!«

»Potem pa pridi, gremo!«

»Ne, to pa ne!«

In vlile so se mi solze in cmeril sem se toliko časa, da so se mi vse solze posušile, nato pa sem rekel:

»Gremo, kaj pa še čakamo!« In res smo šli. Prišli smo na vrh, gledali sončni zaton, ki mi je res ugajal. To je bilo nekaj čisto drugega kakor tisto doma... Spoznal sem tudi, da sončni zahod tudi precej stane, saj smo se do kočje na pobočju komaj pritipali. Bilo je namreč temno kot v rogu.

Vrnili smo se veseli, da smo ga imeli v žepu, — Jalovec namreč in seveda sem bil vesel tudi jaz, da sem preživel svoj prvi »planinski krst«.

Da, tako je bilo moje prvo srečanje z Julijci.

Iz tistega stanovanja smo se preselili, moje hribe so zravnali in na njih so postavili hišo, moje misli pa še vedno begajo nazaj, na moje prve »hribe«.

BORUT JUVANEC, dijak, MARIBOR

Šli smo na Ratitovec

Bilo je v začetku oktobra. Lep sončen dan. Lep, posebno za nas, mlade žirovske planince. Odpravljali smo se namreč na Ratitovec. Od doma smo se odpeljali nekoliko kasno, toda kljub soncu nas je kar zeblo. Kmalu nas je prevzela pokrajina. Bila je tako lepa, veličastna, kakor nedosegljiva, da smo molče strmeli vanjo. Da, Selška dolina je med najlepšimi pri nas! Na levi je strmel za nami mrki Lubnik, pred nami se je veselo smehljal Martinjvrh. Na desni pa nas je spremljala razfegnjena Jelovica. Sonce jo je ožarjalo in bila je kakor pravljica, tista o zakleti kraljični.

Potem smo ugledali Ratitovec, naš cilj. Imel je belo kapo in zdelo se je, da nas gleda hladno in posmehljivo. Mi pa smo mu glasno zavriskali v pozdrav. Hej, še malo počakaj, pa boš naš, ti beli stric! Kamion je počasi hropel po cesti navzgor. Zagrizel se je visoko v pobočje in mi smo se kar bali, da za naše noge ne bo mnogo ostalo. Uh, kako smo se zmotili! Ustavili smo se v majhni vasi, ki je čepela pod vrhom. »Podprli« smo se z malico, ki smo jo vzeli s seboj. Potem smo s smehom in šalami stopili na lepo, potem pa vedno ožjo pot. Vedno pogosteje smo srečevali bele krpe snega. Bil je prekrasen pogled: nebo čisto in sinje, niže doli visoke pečne, porasle s pritlikavimi borovci, v grapi pa sneg, v njem pa mi, pravi mravljinci in piščančki v primeri z mrkim skalovjem. Pot je postajala strma, besede so padale redkeje. Potem smo čisto obmolknili. Oživelimo smo šele, ko smo zagledali lepo planinsko kočico tik pod vrhom. Navdušenja ni hotelo biti konec. In ko smo lačni in utrujeni posedli po klopi, smo ugotovili, da je topel čaj po takile poti pravzaprav nekaj odličnega! V koči pa nismo zdržali dolgo. Pohiteli smo pred njo in odprl se nam je prekrasen pogled. Oči so obiskovale Porezen, v meglo oviti Triglav, tam z ljubljanske strani se nam je smehljala Šmarna gora. Marsikdo je šele takrat začutil v srcu, kako rad ima gore, kako ljubi te zveste, ponosne prijateljice.

Bilo je precej kasno, zato smo se kmalu odpravili domov, čeprav smo se težko odtrgali od prijazne kočice in gostoljubnega oskrbnika. Vsem pa je pogled uhajal nazaj — k svojim novim prijateljem. Vračali smo se po drugi strani — skozi ogromen gozd, za katerega se nam je zdelo, da nima konca. Bili smo kar jezni nanj, saj nam je zapiral ves razgled. Ko pa so se drevesa razredčila in smo stopili na staro pot, smo videli, da smo že prav blizu našega kamiona.

Pohiteli smo nanj in kakor veter je šlo proti domu. Vračali smo se z zavestjo, da je naša domovina prelepa, s ponosom, da smo otroci planin. Veter je odnašal naše vriske in besede, ponesel jih je v daljavo — morda goram v zahvalo za prekrasni dan.

Alenka Grošelj, Žiri

Gore so se kopale v svetlobi: Kje je le ostalo njihovo včerajšnje mežavo obličje? Lesketajoča se snežišča so obmetavala drug drugega s snopi žarkov in sončna prigrjevica je trepetala pred sivimi vrhovi.

Mračen večer je kakor podoba večnega konca. Mlado jutro pa se smehlja v verno srce kakor živo upanje. Vsak korak je obljuba, svelli vrh pa obeta izpolnitev zadnjih sanj. Tako se igrajo oblaki in sonce z našim razpoloženjem.

DR. JOSIP CIRIL OBLAK, PLANINSKI IN KRAJINSKI LEPOSLOVEC. — Sestavil Josip Wester. V zbirki Naši veliki planinci izdala PZS. Ljubljana. — V skromni knjižici nam podaja naš priznani prof. Josip Wester z vso njemu lastno natančnostjo in točnostjo podobo zunanjega življenja in literarnega delovanja dr. Oblaka na zelo skromno odmerjenem prostoru, pa vendarle dovolj izčrpno.

Njegov opis poteka Oblakovega življenjskega pota je kratek, saj v tem življenju ni bilo posebnih motenj ali peripetij. Sin meščanskih staršev iz Mirja je bil deležen vzgoje, ki ga je privedla preko vseučiliških študij do advokatskega poklica. Lepo nam avtor pokaže že prve zametke v mladinski dobi poznejšega delovanja, ko kaže na povezanost z naravo že v zgodnjih letih in ko še posebej poudarja njegovo sodelovanje v dijaški Književni zadrugi, ki ga je privedla do prijateljstva s Cankarjem, katerega je v poznejših literarnih prerekanjih branil z vso vnemo do konca. Ta konec tam v kraljestvu Triglava, opisan na podlagi avtentičnih podatkov, pa je bil tragičen in pravilno pristavlja avtor, da se mu dozdeva taka njegova smrt kot neizbežna usoda planinskega idealista.

V II. delu je na 18 straneh opisano Oblakovo literarno delo, kajti v planinskih organizacijah, če izvzamemo sodelovanje pri Koroški podružnici v letih 1906—1910, dalje markiranje v ljubljanski okolici, se ni udeleževal. S tem delom se peča avtor v glavnem v kronološkem redu. Resnica je pač, da so Oblakovi prvenci (Na Krim!, Velo polje in Vodnikova koč, Na Golico!), pa tudi številni spisi o Koroški v glavnem propagandnega značaja, kjer ne modruje toliko kot v poznejših, dasi se kaže že v njih brezmejnja ljubezen do naroda in slovenske zemlje. Bila je to posledica takratnih avstrijskih narodnostnih razmer in boj malega naroda za obstoj.

Njegovo delo pri PV, kjer je do 1906 vidno sodeloval, je prenehalo naenkrat in se nadaljevalo šele 1923. Wester se vprašuje po vzrokih molka. Do kakih ideoloških nasprotij z organizacijo in uredništvom PV takrat seveda še ni moglo priti. Vzroke je treba iskati drugod. Oblak se je ravno 1906 preselil v Celovec, kjer je kot odvetniški kopicent pač imel skrb in težave začetnika, posvetil se je tudi delu pri Koroški podružnici, zbiral gradivo za spise o Koroški, ki so zelo propagandnega, deloma celo političnega značaja in zato za PV neprimerni, a spadajo v dobo 1906 do 1920 (od Izprehodi po koroški Sloveniji v Slov. Nar. 1906 do Po slovenskem Rožu, Jugosl. 1920). V to dobo spada tudi vloga opernega kritika za Ljubljanski Zvon 1910 in tudi literarna polemika o Cankarju v številnih člankih v Napreju 1920. Dodati je tudi treba, da PV od 1915 do 1920 ni izhajal. Oblak je v teh letih odšel na drugo polje in to pojasnjuje njegov dolgoletni molk v PV.

Od 1923 sledi vrsta spisov tja do 1941, ko je zopet obmolnil. Širom po domovini nas vodi po gorah in ravninah, povsod najde čudovito lepoto od Triglava tja do svojstvene lepote Ljubljanskega

Propagandna komisija je za predvajanje diapozitivov po društvi nabavila moderen diaskop za 140 000 din. Oskrbela si je tudi potrebno projekcijsko platno, tako da se je v tem pogledu popolnoma osamosvojila. Poleg že nabavljenih barvnih diapozitivov o Triglavskem parku je nabavila od našega priznanega fotoamaterja Franceta Močnika še vrsto barvnih diapozitivov za tri predavanja in sicer za dvojce predavanj iz Julijskih Alp in za eno predavanje iz Kamniških Alp. Čim bo za ta predavanja napisano besedilo, bodo društvom takoj na razpolago. Vendar pa se diapozitivi ali diaskop ne bodo izposojali društvom tako, da bi z njimi sami ravnali, temveč bodo določeni predavatelji, ki bodo nato pri društvih predavali.

Komisija pa se trudi tudi obnovo požganih planinskih filmov. Tako je zopet nabavila kratki normalnotračni film »V soncu višin«, pri Croatia filmu v Zagrebu pa je nabavila kratki barvni film »Po triglavskih poteh«. Od Zastava filma pa je prejela na ogled dva kratka normalnotračna filma o reševanju v gorah. V kratkem bo prejela na ogled tudi kratki normalnotračni film »Osamljenici«, ki ga bo prav tako nabavila, če bo le odgovarjal temu namenu.

UO PZS je sprejel odločbo o določitvi položajnih plač uslužbencem na delovnih mestih v administraciji UO PZS. Individualne odločbe uslužbencem bo po tej odločbi izdajal predsednik PZS. Pri določitvi položajnih plač se je PZS ravnala po pravilniku o delovnih razmerjih v športnih organizacijah, ki ga je izdala Zveza športov Jugoslavije dne 10. maja 1958 in katerega je Sekretariat za delo Zveznega izvršnega sveta št. 153/1 z dne 26. VII. 1958 potrdil. PZS bo skušala izdelati tudi pravilnik o službenih odnosih za vse usluž-

bence planinskih zvez in planinskih društev, vključno oskrbnike in ostale uslužbence planinskih postojank, ki naj bi ga sprejel PSJ.

Na seji mednarodne komisije za GRS v Oitnu je bil sprejet sklep, da se bo vršil mednarodni reševalni tečaj začetkom julija 1959. Za organizacijo tečaja je bila poverjena Italija, ki se mora do 31. I. 1959 izjaviti, ali sprejema organizacijo tečaja. V nasprotnem primeru bo tečaj organizirala Jugoslavija.

Svicarska revija »Die Alpen« bi objavljala prispevke GRS vseh dežel. Mednarodna komisija za GRS se bo v bodoče posluževala te revije kot svojega službenega glasila. Na sestanku mednarodne komisije za GRS so si bili vsi člani komisije edini, da signalizacija s svetlobnimi raketami za reševalce v steni ni primerna, ker deluje prepočasi. Edino praktičen je radio prenos. Kodeks za sporazumevanje je uporaben kvečjemu za spremljanje naveze, ki ima pod steno spremljevalca, ki sledi plezanju naveze. Mednarodne barve naj bi bile rdeča, ki pomeni nevarnost, dalje zelena, ki pomeni, da je vse v redu in namesto bele rumena barva, ki pomeni, da ni nič hudega. Glede sporazumevanja med moštvu GRS je bilo sklenjeno, da je to stvar dogovora poedinih GRS, internacionalizira pa se le klic na pomoč. Na mednarodnem reševalnem tečaju, ki se bo vršil julija letos, bo preizkušena signalizacija, ki jo predlaga avstrijska GRS. Ta se naj ne bi uporabljala pri reševalni akciji, temveč v primerih, ko je čas za dešifriranje. V Garmisch-Patenkirchnu pa bodo nemški reševalci organizirali reševalne preizkuse, kako lahko vsak posameznik rešuje brez reševalne opreme, t. j. improvizacija gorske reševalne tehnike. Avstrijska GRS se

barja. A potopisi v običajnem pomenu besede to niso več. Opisuje pokrajino ne pot, opisuje lepoto in ne težave smeri in tehnične posebnosti kakega vzpona, gleda jo z dušo in ne samo z očmi. Lepoto domovine primerja v svojih potnih spominih iz tujine (Etna, Skice s pota po Nemčiji) in jo najde edinstveno. Ko obišče Weimar in Jenó razmišlja o vplivu pokrajine na človeka in pušča ob strani vse tiste katedrale, muzeje in spomenike. Planinstvo mu je vsepovsod in vedno veliko notranje doživljanje, čustvena in srčna zadeva kot to pravilno ugotavlja njegov življenjepisec, ki ga zato označuje kot novoromantika. A ta novoromantik je bojeval hud boj za veljavo Cankarja, ki je ni bil v tistih Oblakovih časih le redko priznan.

Kot nepoboljšljiv planinski idealist je moral priti v konflikt z novimi strujami v planinstvu. O tem sporu poroča življenjepisec z obširnimi citati. Oblak namreč ne prišteva dr. Juga in dr. Tume k tipom slovenskega alpinista, kajti temu so planine torišče zdravih duš in veselih src, ne pa razgrajajočih obupancev, zakaj pravi alpinist ne išče nevarnosti zaradi nevarnosti same. Zato se po temeljnih razlikuje od dr. Tume, ki poudarja pred vsem športni moment. Vsak šport v planinstvu odločno odklanja. Pravo planinstvo, ki ni odvisno od telesne sposobnosti, »ima vse univerzalnejšo podlago, samo — šport ni.« V tej polemiki je dr. Brilej, poznejši urednik PV, zavzel stališče proti Oblaku, branil ga je pa prof. Seidl, Wester pa tukaj zavzema v glavnem stališče zgodovinarja in navaja obrambne besede dr. Jos. Tominška in dr. Karlina. Vsekako pa je Oblak eden izmed najboljših in najplodovitejših planinskih pisateljev in poleg Hugona Robleka edini, ki se je planinske organizacije spomnil izdatno tudi v svoji oporoki.

Prav ima Wester s trditvijo, da je Oblakov slog marsikje preobložen. To velja zlasti za prva dela, kjer ima skoraj vsak substantiv svoj epiteton ornans. Pozneje se vse nekoliko oplaži in deloma nadomesti s tujkami. Prav je, da je avtor prilagodil pravopis iz leta 1896 sedanjim pravilom in nikakor ni šel predaleč, ko je nekatere izraze oblažil, saj so navzlic temu najti še vedno izrazi grandiozen i. pd., kot je razvidno iz priobčenega spisa o Etni. Vsekako pa je v zadnjih časih postal bolj moderno »stvaren«.

Vprašal sem ga prva leta po vojni, zakaj ne piše za PV več. V svojem odgovoru je grenkobno omenil dr. Brileja, takrat že urednika PV, in razhudil se je na PD, ki da so se dala vključiti v fizikulturo. V glavnem pa je bil vsekako vzrok ideološki prepad.

Knjižica prinaša dalje po mojem znanju popolno Oblakovo bibliografijo in na skoraj 100 straneh nekaj njegovih spisov v celoti ali izvlečku. To ni preveč, kot misli Wester. Vse to je pravzaprav le dokumentacija k avtorjevimi trditvam, ki je danes zaradi oddaljenosti časa nad 50 let nazaj in zaradi razmetanosti spisov že težko dostopna.

V ozkih, avtorju zastavljenih mejah, je to prelepo in dovolj izčrpno delo v čast Oblaku in njegovemu življenjepiscu.

O TEHNIKI IN TEHNIZACIJI v gorah se leto za letom pripravajo mladi in stari. Tudi pri nas se pogosto sliši, da tehnika ne spada v gore, da je dober gornik, dober planinec le tisti, ki se ne poslužuje raznih tehničnih pridobitev in goro osvaja čim bolj prirodno. Kdor gre pri tem v skrajnost, si žaga vejo, na kateri tudi sam večkrat prav rad sedi. Kajti, kje se začne tehnika? Ali ne spadajo sem naša gorska pota, vrezana v živo skalo, naježena s klini in opredena z žicami in vrvmi? Ali ne spadajo v tehniko tudi dereze, cepini, tricouni, vibram in drugi »rekviziti«, brez katerih si dobrega planinca ne moremo več zamisliti? Kje se torej tehnika začne? In kje naj se neha? Stara in vedno nova izkušnja kaže, da si človek pri osvajanju sveta ne postavlja čim bolj prirodno. S tem seveda ni rečeno, da bi se v alpinistiki kot športu ne mogli pomeniti, do kam lahko seže alpinist športnik, ne da bi oškodoval gorski svet, njegovo moralno in materialno vsebino. V kultu gora se večkrat skriva tudi samoljubje, samoveličje, kult samega sebe.

CESARE MAESTRI spada med najvidnejše »sestograde«. Šeste stopnje se loteva sam in svoja samotna pota opisuje na izviren, ne na šablonski način. Južno zahodno steno Marmolate in direktno severno v Veliki Cini je zmozel sam (Tudi naš alpinist Šara je preplezal Aschenbrennerjevo smer v Travniku sam. Naša alpinistična »žurnalistika« je ta podvig pozabila zabeležiti, kar gotovo ni prav.) Naj navedem nekaj Maestrijevih potez s peresom: Ali sem bil res srečen tam gori, sam, na samotnem vrhu? Je bil vrh doživetje? Ali poznam strah? Ni mi bilo težko izmisliti si in izdelati tehniko, s katero plezam sam tam, kjer se drugi ne upajo navezani. Pa tudi lahko ni bilo. Posebno sem se mučil s filozofijo, ki naj bi služila kot primerna osnova moje plezalne tehnike. Trajala je vso mojo mladost. V tem se skriva življenje velikih in malih, življenje sveta, milijoni let, milijoni eksistenc, vse to je oblikovalo moje življenje tako, da v knjigi večnosti ne bo več zapisano kot drobna pikica. Zdaj je vse samo ob sebi umevno: Natrpam nahrbtnik in hajdi! Da bi bilo tako tudi z mojim srcem! Da bi ga odprl in ga napolnil z ljubeznijo in srečo, ali pa, kar bi bilo morda še koristnejše, z brezčutnostjo, cinizmom in ravnodušnostjo! To bi bila »metoda«. In vendarle sem dosegel svoj cilj, ne da bi si razbil lobanjo, ko sem se nasrkal višinskega zraka, naužil lepih barv... Ni šlo lahko niti hitro. Treba je bilo krotiti občutljivost, bdeti nad čuti, občutki in čustvi, zavirati polet, obvladati samega sebe.

Hotel sem priti do soglasja med tehničnim in psihološkim treningom. V steni in na vežbališču sem v sebi in v svojih mišicah iskal le svoje pomanjkljivosti in jih skušal odstraniti. Navpik ali povprek, pot je pot. V bistvu je isto, če padeš z višine 10 cm ali 10 000 m.

Hudo je misliti, da bi ljubezen in sovražstvo meril, kot se meri krvni pritisk, vendar mi je to ravnanje oskrbelo prave klinične tabele, ki so mi omogočale natančno kontrolo mojih čustev in morebitnih motenj. S to metodo bi utegnil zaiti v filo-

intenzivno bavi z radijskim sporazumevanjem. Ima več načinov, vendar so pa ti aparati zelo dragi. Vzpostavljajo tudi brezžično radijsko zvezo med kočami in postajami GRS.

Na zdravniškem sestanku tega zasedanja je bil dan glavni poudarek na improvizaciji. Zaradi tega je bilo predlagano, naj bi se reševalci in alpinisti kar najbolj izvežbali o samopomoči. Veliko se je debatiralo o tem, ali je potrebna navzočnost zdravnika na kraju nesreče. Prevladovalo je mnenje, da za vsako manjšo poškodbo, zlom ali zvin res ni treba zdravniku na kraj nesreče, nujna pa je njegova navzočnost v primeru hujših in težjih nesreč, kjer zdravnik lahko pomaga in tudi nekaj doseže. Ko je bilo govora o medikamentih, ki naj bi jih dajali ponesrečencem ob nesrečah, je bila slovenska delegacija načelno proti temu, ker je mnenja, da je treba pred dragimi zdravili uporabiti najprej enostavnejše ukrepe: predvsem naj se izvrši dobra imobilizacija in naj se pomirjevalno vpliva na ponesrečenca. Če je to v redu izvršeno, ponavadi odpadejo dobra in draga zdravila. Dalje so ugotovili, da je transfuzija krvi pri težjih nesrečah oziroma poškodbah neprecenljive važnosti, vendar pa sme transfuzijo izvršiti le zdravnik.

Na sestanku gorskih reševalcev-zdravnikov v Münchnu, katerega se je udeležil tov. prof. dr. Andrej Župancič, so med drugim govorili o tem, ali se sme dati laiku v roke morfij. Soglasni so bili, da se ne sme to storiti v nobenem primeru. Dalje so razpravljali o uporabi kisika pri šoku. O tem so si naši zdravniki-reševalci že zdavnaj na jasnem, da ni uporaben. Z AMBU dihalnim aparatom, s katerim razpolaga naša GRS, se da napraviti vse, kar je v tem primeru potrebno. Naš delegat na tem sestanku je

dobil vtis, da je Komisija za GRS pri PZS na splošno po zdravniški plati na enem od prvih mest in da je le malo dežel, ki bi imele tako dobro organizirano GRS kot pri nas. Aplikacija znanstvenih dosežkov je namreč od tedaj, ko je prišla iz laboratorija, pa do GRS zelo kratka.

Komisija za GRS pri PZS je sprejela povabilo francoskih reševalcev na tri-dnevne smučarske tekme, ki se bodo vršile v višini 3000 m. Vsak član reševalne ekipe bo moral nositi celotno svojo opremo s seboj, zvečer pa, ko se bo tekmoavanje končalo, si bo moral vsak sam napraviti v snegu zaklonišče in v njem prenočiti. Namen teh tekem je preizkus vzdržljivosti reševalcev.

Komisija se je sestala z zastopniki žičnic v Sloveniji, da bi se z njimi pogovorila glede reševanja ponesrečencev, katerih število se bo glede obratovanja žičnic na Krvavcu, na Pohorju in na Vitrancu nedvomno znatno dvignilo, zlasti še, ker bodo žičnice privabljal v gore vedno več neizkušenih ljudi. V zvezi s tem je komisija zaenkrat sprejela naslednje sklepe: Pri PD Maribor se formira postaja GRS pod vodstvom tov. Lojzeta Kraigherja, ki naj takoj prične z delom. Upravam vseh treh žičnic je izročila komisija seznam najnujnejšega sanitetnega materiala, ki naj ga uprave žičnic takoj nabavijo. Del tega sanitetnega materiala naj se namesti na zgornji, en del pa na spodnji postaji žičnice. Uprave žičnic takoj naroče potrebno število Akia čolnov (Žičnica v Mariboru dva, žičnica na Krvavcu in na Vitrancu pa po enega), dokler pa ne bodo ti čolni dobavljeni, da začasno po en Akia čoln na razpolago komisija. Poleg tega stavi komisija vsem trem žičnicam še po en lesen reševalni čoln. Uprave

zofijo nadčloveka, to pa bi bilo usodno kakor ne poznati se, kajti zavedam se, da sem samo eden od mnogih.

Nekega dne sem bil zelo potrft, pa sem se vprašal, ali sem človeštvu potreben in koristen, ali sem mu hvaležen za veliko izkušnjo, ki jo od njega imam. Odgovoril sem si pritrdilno. Preplezati gorosicer samo na sebi ni nič. Vrednost takega dejanja pa je v moči volje, v ljubezni do življenja, v spoštovanju, ki ga čutim do ljudi. Če me bo le en sam posnemal, sem že prepričan, da sem nekaj koristnega ustvaril.

Nečesa pa me je strah: človeka z njegovim zagonetnim duhom. Zato plezam sam, sam se spopadam s tehničnimi skrbmi, sam s svojo vrvjo in svojimi derezami. Kajti le tako odgovarjam samo zase. Krimi burneje polje po žilah, moji čuti se poostre, zona me spreletava. Prilepljen na skalo vem, da tu ni možna hinavščina in zvijača. Z vsakim centimetrom vertikale bolj razumevam, da je življenje nekaj čudovitega, če je posvečeno prav tako čudovitemu cilju. Zato se neprestano urim in izpolnjujem in se pri tem ne menim za bolečine.

Če imam koga v navezi, je zame vrv nekaj živega, kakor popkovina, ki veže mater in dete. Kdor je z menoj navezan, postane del mene samega. Vendar — nikoli ga ne morem do kraja spoznati, nikoli vedeti, kaj mu roji po glavi. Zato plezam raje sam.

Nikoli se ne bom lotil ničesar, če ne bom prepričan, da bom uspel. Nikoli in za nikogar. (Tudi za dekle ne). Iz ljubezni ne morem več storiti, kot storim, pa tudi manj ne (misli na starše, ki mu branijo plezati). Šel bom svojo pot, dokler ne bom imel občutka, da sem na cilju. To pa še ne bo kmalu.

Ponosen sem, Naštel bi lahko vrsto svojih napak. Egoist nisem, za sočloveka bi dal svoje življenje, ne dopuščam pa mu, da bi mi zgradil mojo pot.

Ali sem prišel do »samohodstva« preko svojih nazorov ali pa sem do teh nazorov prišel preko plezanja? Ko sem v Rimu študiral, sem spoznal marsikaj lepega in marsikaj grdega. Zato sem lepoto vzljubil, zato cenim delovno ljudstvo. Bila je trda šola, večkrat mi je bila edina družica lakota. Podnevi sem delal, ponoči študiral. Potem sem se temu odpovedal, odšel v Trient, da bi živel svoje lastno življenje. Začel sem plezati in ujel sem na trnek-kita. Lahko rečem, da sem prišel do samotnega plezanja kakor zemlja, ki je pripravljena, da sprejme seme. Mnogo se mu imam zahvaliti. S pomočjo njega sem končal delo, ki sem ga začel v Rimu.

Kaj je torej samohodec, gornik-samotar?

To je mož, ki se zaveda svoje moči in se samo nanjo zanaša. Ali kakor pravi Edgar Lee Masters v neki pesmi: Če hočeš dati nekemu življenju smisel, te to utegne pripeljati do blaznosti, življenje brez smisla pa je muka, polna nemira in praznih želja. Tako življenje je kakor ladja, ki hrepeni po morju in se ga boji.

Tako Maestri. Zdaj bi lahko nastopili psihoanalitiki. Da le ne bi začeli posploševati!

IZBIJANJE KLINOV gre včasih težko od rok, zato v stenah marsikak klin ostane proti volji tistega, ki ga je zabil. Hiebeler svetuje, naj v takem

primeru ravnano takole: Ko smo klin z nekaj udarci s kladivom omajali in ugotovili, da ga kljub temu ne bomo spravili ven, vpnimo v njegovo uho dve vponki drugo za drugo (da sta kakor dva člana pri verigi), v drugo pa vpnimo prost klin in ga držimo v levici za konico, z desnico pa nabijajmo s kladivom po glavi klina, ki ga držimo v levici. Izkušnja kaže, da se temu načinu izbivanja ne more upreti še tako trmast klin.

NEMŠKA VOJSKA je l. 1958 izbrala dva lepa alpska kota za svoja vežbališča in šolska artilerijska strelišča (Kenzengebiet in Wimbachtal). Planinci se sicer upirajo, vendar najbrž ne bodo uspeli. Zanimivo pa je utemeljevanje polkovnika Ernsta, zakaj mora zapadno nemška vojna imeti tudi »planinsko« vojsko: Ker bi »boljševizem« mirna nemška mesta in letovišča lahko napadel tudi preko Alp! Neverjetno, pa vendarle. Škoda, da Ernst ni povedal, kdo je napadel l. 1941.

RÉNÉ SIMEK je spadal med elito avstrijskih alpinistov. Bil je član skupine Bergland v dunajski sekciji ÖAV. 24 let star se je julija 1958 smrtno ponesrečil v direktni smeri v severni steni Roskuppe in Gesäuse. Smer je VI—, plezal je sam. Smer je bila prvič preplezana l. 1950. René Simek je zelo rad plezal sam. V Raxu je vse vzpone opravil sam. V Hochschwabu je naredil zimsko prvenstveno v razu Schartenspitz, severno steno iste gore in steber Winkelkogla. V Dolomitih je sam prečil greben Val di Roda, sam preplezal znamenito »Schleierkante« Cima della Madona, zapadni raz Cima della Busazza, severozapadni raz in severno steno Velike Cine. Sam je zmagal raz Fuori v severovzhodni steni Piz Badile (drugi samohodec). V navezi je plezal znamenito Todesverscheidung med Dachlom in Roskuppe in južno steno Torsteina. Bil je l. 1954 na Spitzbergih, kjer je prav tako zabeležil mnoge prvenstvene vzpone. Avstrijci so ga šteli v elito svojih »asov«. Pokopan je na znamenitem pokopališču v Johnsbachu.

SEVERNA STENA VELIKE CINE je po izjavah nemških in avstrijskih alpinistov preplezana v direktni, idealni liniji, visoki 550 m. Že l. 1957 sta to smer gruntala Dieter Hasse iz Berlina in Peter Voigt. Nato so prišli še Sigi Löw, Jörg Lehne, Toni Reiter in Willi Zeller, ki je nekaj tednov nato padel v smrt v Wilder Kaiserju. Ti so prišli 160 m visoko v rumeni, večji del previsni steni, na kar so se zaradi slabega vremena umaknili. Dieter Hasse se je zaobljubil, da bo stvar izpeljal, naj stane, kar hoče.

6. julija 1958 sta vstopila Dieter Hasse in Lohtar Brandler iz Dresdena oz. iz Münchena. Že okoli poldne sta dosegla točko, do katere so prišli zgoraj omenjeni štirje. Menjaje se v vodstvu sta splezala do ozke poličke, kjer sta pod visoko počjo bivakirala. Pepi Reider, oskrbnik Drei Zinnen-Hütte, sam plezalec, jima je celo poslal v steno čaj, na pomožni vrvi z vrha dol.

7. julija sta dopotovala Lehne iz Rosenheima in Löw iz Salzburga. Še isti večer sta bila pri prvih dveh, saj sta samo vpenjala kline, ki sta jih ona dva vse pustila v steni. 8. julija sta prevzela vodstvo Löw in Lehne. V počih so morali bivakirati. 10. julija

žičnic so tudi obljubile, da bodo za transport ponesrečenec poskrbele za potrebno število odevj. Postaje GRS na področju žičnic bodo poskrbele za potrebna predavanja o prvi pomoči, prav tako pa bodo izvedle tudi krajše vaje in pokazale tehniko transporta, s čimer naj bi kolikor toliko o tem izvežbale tudi tehnično osebje žičnic. V zimski sezoni obvezno dežurata na žičnicah ob sobotah in nedeljah po dva reševalca, zdravnik-reševalec pa le ob večjih navalih. Pol ure po končanem smučanju naj vsakokratna dežurna reševalca obideta ves teren in pregledata, če ni kje ostal kak ponesrečenec. Če se najde na terenu kak ponesrečenec, je uprava žičnice dolžna dati reševalcema na razpolago človeka, ki jima bo pomagal pri transportu ponesrečenca, uprava žičnice pa je tudi dolžna zadržati v takih primerih prevoz ponesrečenca z žičnico. Dežurnim reševalcem pripada predpisana dnevnica po Din 900.—, ki gre v breme proračuna komisije za GRS pri PZS. Uprave žičnic so dolžne omogočiti brezplačen prevoz dežurnih reševalcev, same med seboj pa naj se pogovore o številu brezplačnih vozovnic na žičnicah za reševalce, pri čemer naj se upošteva predlog komisije, da se da vsem reševalcem vsaj primeren popust.

Končno je komisiji vendarle uspelo prepričati odločilne kroge o nujni dodelitvi blagovnih deviz za nabavo najnujnejše reševalne opreme. Tako je komisija sedaj za te devize naročila 13 kom. jeklenih vrvi po 100 m, premera 5 m/m in 3 pomožne jeklene vrvi po 200 m premera 3 m/m ter 12 kompletnih koles za Marinerjeve reševalne naprave, 13 kom. perlonskih plezalnih vrvi po 40 m, premera 12 m/m in 12 kom. perlonskih plezalnih vrvi po 40 m, premera 10 m/m, oboje rdeče barve ter potrebne nadomestne dele za reše-

valni avto. Z blagovnimi devizami, ki jih je dala na razpolago TZS, pa je komisija za alpinizem nabavila 18 kom. perlonskih vrvi po 40 m, premera 12 m/m, bele barve. Uvoz vseh teh prepotrebni rekvizitov bo sicer zelo obremenil proračun GRS, bo pa na drugi strani izpopolnil veliko vrzel v reševalnem materialu.

V tovarni motvoza v Grosuplju je komisija za potrebe postaj naročila 15 kom. konopljenih vrvi po 40 m, premera 10 m/m, 5 kom. vrvi po 40 m, premera 8 m/m in 4 kom. vrvi po 40 m, premera po 4 m/m.

Avstrijska tvrdka K. Teufelberger je podarila komisiji dve rdeči perlonski plezalni vrvi po 40 m, od teh eno premera 12 m/m in eno premera 10 m/m in sicer v preizkušnji.

Na seji mednarodne komisije je tov. dr. Potočnik predvajal barvne diapozitive o gorskih lepotah Slovenije članom IKAR-a in v švicarskem Alpenklubu v Baslu. Pri svojem predavanju je povsod žel velik uspeh. Na splošno so se gledalci zelo pohvalno izražali o lepotah naših gora in izjavljali, da si niti od daleč niso predstavljali, da imamo tako lepe gore. V UO PZS zato prevladuje prepričanje, da naj bi taka predavanja imeli tudi ostali člani UO PZS ob svojih obiskih v inozemstvu.

Prihodnja seja mednarodne komisije za GRS bo oktobra 1959. v Švici. Glede na to, da Gospodarska komisija vse bolj ugotavlja, da je vedno več društev, ki kršijo finančno disciplino in ne odvajajo svojih prispevkov v sklade PZS, prav tako pa tudi ne letnih bilanc, iz katerih črpa PZS potrebne podatke za zbirno bilanco, je UO PZS sklenil, da naj Gospodarska komisija o tem sklepa na svoji seji in predlaga sankcije za ta društva.

ob 12. uri so bili na vrhu — popolnoma izčrpani. Porabili so 180 normalnih klinov, 14 vrtavnikov ali svedrovcov (Bohrhaken), 25 vponk, imeli so dvojno vrv, stremena in 300 m pomožne vrvi. To so torej stvarni podatki o rešitvi zadnjega velikega problema v Treh Cinah.

Italijanski plezalci so se za nemške plezalce zelo zanimali. Lacedelli je izjavil, da dejanje ni bilo športno, ker so Nemci uporabljali sveder z električno baterijo. Hiebeler odgovarja Lacedelliju, da prvič alpinizem ni šport, drugič pa naj pometa pred svojim pragom, saj cortinske verveice tudi niso ravnali kot pošteni alpinisti, ko so izbijali in onesposabljali kline v Torre di Valgrande in severni steni Zapadne Cine. Tretjič pa — ni res, da bi bili Nemci vzeli s seboj baterijo. Ne, imeli so le ročni sveder.

Prvi plezalci, Comici, G. in A. Dimai so l. 1933 imeli s seboj 400 m vrvi, 150 m pomožne vrvi, 100 klinov in 50 vponk. Tudi takrat je njihovo dejanje naletelo na grajo. Alpine Journal je novembra 1933 pisal, da so plezanje ponižali v farso, da se tako pleza tovarniški dimnik itd. V nemški alpinistični reviji pa je tedaj nekdo zapisal, da Comicijeva storitev ni nobena obogatitev alpinizma, da pa je vendarle dejanje velikega formata, višek drznosti, zmognosti in vztrajnosti. Še isto leto sta smer ponovila Peter in Pavel Aschenbrenner, pet let kasneje pa sta Kasperek in Brunhuber ponovila smer pozimi pri -18°C . Nato so se pojavili v smeri samohodci.

Tudi v vzhodni steni Fleischbanka je 18 vrtavnikov, Velika Cina pa je dokaj višja, zato jih prenese nekaj več.

In končno: Plezalci, ki so to storili, imajo za seboj že vse takoimenovane najtežje smeri (Dru, Su Alto, Pilastru, Valgrande etc). Mladi so in bi hoteli še nekaj več, kakor so storili drugi. Taka je zakonitost življenja.

In še nekaj: Nemška smer je že ponovljena. Ponovil pa jo je sam Cesare Maestri z vodnikom iz Sextenskih Dolomitov H. Holzerjem. Rabila sta 55 ur čistega plezanja.

V KARWENDLU so julija 1958 v enem dnevu ponovili Rebitschevo smer v Lalidererspitzu kar štirje. Dve navezi sta istočasno zmogli smer Schmid — Krebs v Laliderer, kar štiri naveze pa so bile isti dan v severni zajedi v Laliderer, ki spada med najtežje smeri v Severnih Apneniških Alpah. Doslej je bila ponovljena 17 krat. Za severni raz Laliderer so ponavadi sodili, da je visok 900 m. Pa ni, temveč komaj 510 m. Tudi zajeda v Laliderer nima 700 do 800 m, marveč 520 m.

ALFRED HELLEPARTH poroča v letnem poročilu »Die Bergwacht des BRK (Bayerischen Roten Kreuzes) 1957/58« o svojem reševanju v Eigerju, s katerim je nenadoma stopil v ospredje modernega reševanja v gorah. Pravi, da mu je pri spuščanju v severno steno zastal dih, ko je gledal grozečo mračno skalo, pretrgano s snežišči. Nenadoma je kakih 20 m od sebe zagledal človeka, sedečega na nekem robu. Nesrečnik mu je z roko dajal znamenje, naj pride bliže, in na klic povedal ime: Claudio Corti. Helleparth je kar z derezami na nogah preplezal pečino do njega. Corti je najprej vprašal za

cigarete, ki pa jih Helleparth ni imel. Iz daljave dveh metrov mu je vrgel čokolado, ki jo je Corti takoj pomlel. Ker H. ni mogel do njega, je po radiju zahteval, naj ga dvignejo za 50 m, da bi si izbral lažjo pot do ponesrečenca. Ko je to povedal Cortiju, je ta samo prikimal in jedel dalje. Ko se je H. drugič spustil po strmem žlebu, je svaril Cortija pred padajočim kamenje, nakar se je ta stisnil k steni. Pristal je na njegovem stojišču. Corti je hotel vstati in mu kazal od vrvi ožgano roko. Glavo je imel ranjeno. Pri poskusu, da bi sam prišel iz stene, je zdrsnil kakih 30 m. Za Longhija je rekel, da visi na vrvi kakih 100 m pod njim, o Nemcih pa ni vedel ničesar: Ko sta šla mimo njega proti vrhu, sta pustila pri njem rdeči šotor. Nato sta H. in C. klicala Longhija, odgovarjal pa jima je le veter s svojim tuljenjem. Ker je bil Corti videti pri moči, je mislil H., da bo iz stene izplezal sam ob vrvi, vendar se je takoj izkazalo, da to ne bo šlo. S težavo ga je spravil v Grammingerjev sedež, s težavo je stopil vanj tudi sam. Ko se je vrv napela, je začela brniti in ju meter za metrom vlekla iz usodne stene, vsega skupaj 320 m! Italijan je tožil, da ga zebe, H. pa je proti vrhu komaj še zdržal. Ko so ga potegnili iz stene, je zaklical, naj ga čimprej osvobodijo bremena, nato pa se je zleknil v sneg brez moči, nato pa se zavlekel v snežno luknjo, da se spočije. Helleparth popisuje nato še prenos Cortija, ki tudi spada med največja reševanja, kar jih pomni zgodovina Alp. Bilo je slabo vreme, hud veter, sneg, neurje, bivak v snegu. Kot »tolmač med narodi« je služil Holanec Tom, Helleparth pa pravi, da bi se bili vsi razumeli tudi brez njega, vsaj tako se mu je zdelo, ko so si pri slovesu pogledali v oči. Konča pa takole: Da bi bilo tako vselej in povsod na svetu.

REBITSCH, tirolski arheolog in alpinist, se je vrnil avg. 1958 iz Atacame v severnozahodni Argentini v Buenos Aires in je argentinskemu predsedniku Arturju Frondiziju izročil tri srebrne kipce boginje Pačmama, ki jo je častilo pleme Inka. Našel jih je na Cerro Galan v višini 6000 m, kjer je ekspedicija ponoči registrirala hud mraz, do -25° C. Rebitsch je našel v višini 6000 m več sledov človeških bivališč; na Llullaico (6737 m), Aracar (6080 m) in Antofall (6400 m) so ostanki kvadrastih zgradb iz časov Inka. Veliki kvadri so položeni drug na drugu brez vsake vezave. V takih stavbah so, tako se zdi, ljudje lahko živeli kljub veliki višini. Rebitsch misli, da so bila to nekaka svetišča ali pa signalne postaje.

Ekspedicijo je močno podprlo avstrijsko ministrstvo za prosveto, tirolska deželna vlada in antropološki institut v Innsbrucku. Neverjetno, kam vse seže avstrijski akcijski radij tistih dejavnosti, ki so v neposredni zvezi z alpinizmom! Ni ga kontinenta, ki bi ga avstrijski alpinisti po vojni ne vzeli na muho pri svojem sistematičnem raziskovanju gora.

4280 ha PLANINSKE POVRŠINE so pogozdili l. 1957 na Koroškem, kar pomeni, da so posadili 18 milijonov dreves. Ker je divjačina vedno manj, pravijo, da je v gozdovih zdaj manj škode, pač pa je sneg polomil 60 000 m³ lesa. V okolici Salzburga je pri pogozdovanju pomagala tudi vojska.

POLJSKI NACIONALNI PARK bodo uredili v Sleziji (Riesengebirge). Ko Nemci o tem poročajo,

UO PZS je sprejel tudi predlog, po katerem naj vse komisije pripravijo gradivo, o čemer naj bi razpravljali z društvi član PZS, ki bi obiskali to društvo. S tem bi se prihranilo tudi pri potnih stroških.

Društva so investicijska sredstva v višini 13 000 000 din izčrpala v celoti.

Dejanska vrednost po požaru preostale in na novo nabavljene imovine PZS znaša Din 10 000 000.—. Na to vsoto bo sklenjena tudi nova zavarovalna pogodba.

Gospodarska komisija bo stopila v stik z vsemi prizadetimi, ki kakorkoli žele kakšne podatke o poslovanju društev in njihovih postojank ter se z njimi sporazumela, katere podatke so PD v bodoče dolžna dati. Društva bodo o tem obveščena pravočasno.

Tov. Režek je napisal Gorske vodnike v Kamniških Alpah. To delo se konča s prvo svetovno vojno. Sedaj bo napisal za Planinsko založbo tudi »Turizem in alpinizem med prvo in drugo svetovno vojno.« PZS je zelo veliko na tem, da se ohrani to gradivo, četudi ga morda ne bi mogla takoj natisniti.

Odsek za gospodarstvo pri Ob Lo Bovec je pokrenil vprašanje vzdrževanja in popravila ceste na Mangrt. PZS je ljudskemu odboru nasvetovala, da naj bi se ta posvet vršil v Ljubljani, sklicatelj pa naj bi bil Ob Lo Bovec.

Glede na pritožbe nekaterih planincev, da so se v preteklem letu s precejšnjo zamudo izdajali transverzalni znaki, je komisija za planinska pota sklenila, da bosta v bodoče pregledovala predložene transverzalne knjižice le po dva člana komisije, nakar bo pisarna PZS upravičencem lahko takoj izdala to značko.

PZS je na predlog Komisije za alpinizem predlagala PSJ v odlikovanje z zlatim častnim znakom tov. Borisa Režka in ing. Vinka Modca, ki sta lansko leto tudi dopolnila 50 letnico roj-

stva. Prvi naj se odlikuje za njegove zasluge za razvoj planinstva, alpinizma in gorske reševalne službe ter za planinsko pisateljstvo, tov. ing. Modec pa za zasluge pri planinstvu, alpinizmu in gorski reševalni službi. Komisija za GRS pri PZS in za alpinizem sta jubilatoma dala pismeno priznanje v obliki lično izdelane diplome.

V zvezi s I. jugoslovan-skim kongresom za telesno kulturo v Beogradu in njegovimi zaključki bo PZS posvetila vsaj eno sejo izključno študiju kongresnega materiala in zavzela svoje stališče.

Komisija za GRS pri PZS je podaljšala recipročni dogovor glede brezplačnega reševanja z Italijo do 31. X. 1959.

Gostinska zbornica LRS bo izdala nov hotelski vodič, ki bo vseboval tudi planinske postojanke. Za to potrebne podatke je posredovala PZS.

Komisija za planinska pota je na razširjeni seji analizirala opravljeno delo v pretekli dobi in sprejela minimalni načrt dela za leto 1959. Tozadevna večja dela v Kamniških Alpah bo morala izvesti v lastni režiji, ker sicer ne bo ničesar storjenega. V celoti znaša predračun Din 590 000.— V tej vsoti so zajeta vsa dela, ki jih namerava komisija izvesti. Komisija je kritično ugotovila, da je v pretekli poslovni dobi slabo delala, čemur pa so bile vzrok predvsem boleznii članov komisije, kar se je obcutilo tudi na terenu. Komisija je obravnavala tudi predlog prof. Sumljaka, ki bi bil tudi v skladu s predlogom zbora markacistov, in sicer, da naj bi posebna skupina markacistov opravila dela tam, kjer jih društva ne bi hotela, za stroške pa naj bi obremenila prizadeta društva. To naj bi veljalo predvsem za najbolj obiskana pota. V zvezi z nedelavno-

opremljajo poljski nacionalni z narekovaji. Poljaki bodo zaščitili 5500 ha. Na tej površini raste alpska in subalpska flora, alpska favna in mufloni (sardin-ske gorske ovce), pa tudi geološko je področje zanimivo.

ANGLEŽI imajo zadnji dve leti s Himalajo nesrečno roko. Na Minapinu, 7900 m visokem špiku v Pakistanu, sta preminula Edvard Warr in F. C. Hoyte, ki ju je tik pod vrhom zajel snežni vihar. Trupel niso našli.

SEVERNA STENA EIGERJA je l. 1958 »praznovala 20-letnico«, kar jo je zmogla človeška volja. V 20 letih je bilo v steni 14 navez tako srečnih, da so prišle na vrh, osem pa jih je ostalo v steni, to je 18 ljudi. Ta rezultat bolj vleče, kakor plaši, kajti Eiger leto za letom privablja mlade ljudi, da se poskusijo v najnevarnejši turi v vseh Alpah. Od l. 1938 do l. 1947 stena ni imela obiskovalcev, seveda ne samo zaradi težav, ki jih predstavlja, marveč gotovo tudi zaradi vojne, ki je divjala od l. 1939 do 1945. Prva, ki sta steno ponovila, sta bila Francoza, za njima dva Švicarja. Tri leta nato ponovita smer v enem samem dnevu, v 19 urah, dva Avstrijca. Nato slede štirje Švicarji in plezajo tri dni. L. 1952 zabeležimo kar pet ponovitev. Od 26. do 29. julija je bila v steni elita evropskih alpinistov: Jöchler, Buhl, Rebuffat, Magnone, Leroux. Poleg teh še dva mlada Nemca v smučarskih čevljih, v slabih vetrovkah. Če jima ne bi segli pod pazduho Francozi, bi bila zmrznila. Do l. 1953 torej 14 navez.

Nekateri poznavalci pravijo, da sta v Eigerju le dve mesti ocenjeni s VI: Hinterstoisserjeva prečnica in previs pred »mušjo poličko« pod snežiščem, ki so mu dali ime »pajek«. Vendar zategadelj plezanje v Eigerju ni nič manj napeto. Demon gore je spet posegel po dveh sredstvih, ki ogrožajo ljudi bolj kakor čista vertikala: po neurju in mrazu. L. 1953 uniči eno nemško navezo in drugo nemško-švicarsko, v kateri umre Uli Wyss, eden najboljših švicarskih gornikov. L. 1956 se spet smrtno ponesreči ena nemška naveza, l. 1957 pa sledi tragedija, ki jo še vsi dobro pomnimo: dva Nemca in Italijan Longhi so ostali v steni.

SIR JOHN HUNT je bil poleti 1958 na Kavkazu. Hunt, Harris in Band so se povzpeli na Dych Tau (5660 m). Hunt je časnikiarjem izjavil, da so vzponi v Kavkazu težji od alpskih, ker je treba pred vstopom v steno premagati velike daljave in strmine.

NAJSTAREJŠA KOČA DAV je Stüdlhütte (2803 m) na vzhodno tirolski strani Grossglocknerja. Postavil jo je J. Stüdl, eden od ustanoviteljev DAV l. 1868. Tako starih koč pri nas nimamo, vsaj slovenskih ne. Naše najstarejše kočice so nastajale po l. 1893. Ena takih je l. 1958 izgubila svoj praktični pomen, to je Vodnikova koča, ker so blizu nje Srenjani postavili novo moderno planinsko gostišče. Ena takih že več let propada na Molički peči, Kocbekova Trutzhütte iz l. 1894, ki jo je Kocbek postavil navkljub nemški koči na Korošici, ki jo je zgradil DuČAV v 80 letih prejšnjega stoletja. Prav bi bilo, da bi slovenska planinska organizacije take objekte vsaj za silo vzdrževala, da bi jih zob časa prehitro ne razgrizel.

USTANOVITEV PD RAŠICA V ŠENTVIDU PRI LJUBLJANI

Na pobudo planincev podjetja Telekomunikacije je bilo dne 14. XII. 1958 ustanovljeno planinsko društvo Rašica v Šentvidu pri Ljubljani. Že na samem občnem zboru je načelnica pripravljalnega odbora tov. Zabukovškova nakazala namen občnega zbora, ki se bistveno razlikuje od drugih občnih zborov, saj je to ustanovni občni zbor PD občine Šentvid, ki bo zajelo planince številnih šentviških podjetij in dokaj obširni teren.

Priprave za ustanovitev tega društva so potekale že celo leto in je imel pripravljalni odbor v tem času že preko 20 sestankov. Izvedel je že tudi nekaj dobro obiskanih skupinskih izletov. V novo društvo se je vključil del članov iz PD Ljubljana-matica in del članov iz PD Litostroj, računajo pa, da bo novoustanovljeno društvo štelokrog 600 članov. Občnega zbora se je udeležilo 106 volilnih upravičencev. Društvo je prevzelo med drugim nalogo, skrbeti za razgledni stolp na Rašici in tamkaj urediti zavetišče, ki bo nudilo obiskovalcem toplo hrano in prenočišče. Poleg tega namerava urediti bližnje izletniške točke, ki bodo privabljale turiste iz Ljubljane in okolice, ter urediti še razne poti tako, da ne bo dohod od rašiskega stolpa samo iz Gamelj, temveč tudi z drugih strani.

Občnega zbora so se udeležili org. sekretar PZS tov. Milan Zinauer, predsednik Svobode Šentvid tov. Simnovič, direktor podjetja Telekomunikacije tov. Bine Vengust, direktor podjetja TIKI tov. Ferfila, predsednik PD Ljubljana-matica tov. Tone Štajdohar in zastopnik tabornikov Šentvid. Tov. Simnovič je zastopal tudi odsotnega predsednika Ob LO Šentvid, ki je obljubil novoustanovljenemu društvu vso pomoč. Enako je obljubil svojo podporo tov. dr. Marijan Dermastja, predsednik OLO Ljubljana in prvi komandant Kamniškega bataljona. Za člana upravnega odbora novoustanovljenega društva je bil med drugimi izvoljen tudi tov. prof. Vilko Mazi, ki živi na teritoriju tega društva.

ZBOR ALPINISTIČNEGA ODSEKA PREVALJE

V soboto dne 6. decembra 1958 se je vršil na planinski postojanki na Uršlji gori letni zbor alpinistov PD Prevalje, ki je pričel s poročilom načelnika odseka. Orisal je delo vsakega posameznega alpinista ter tudi pokaral one, ki so to zaslužili. Po tem poročilu se je razvila debata o delu v odseku, predvsem pa o bodočih nalogah odseka. V svoje vrste so sprejeli pripravnika tov. Hermana Dretnika, ki je kot pripravnik dokazal, da je vreden sprejema v članstvo.

Delovanja alpinističnega odseka je bilo spričo pomanjkanja tehničnih rekvizitov v pretekli sezoni še dokaj plodno. Odsek se je tudi trudil pridobiti v svoje vrste mladino in je zato v poletni sezoni organiziral plezalno šolo. Plezalnega tabora v Vratih so se udeležili 4 alpinisti, odsek pa je organiziral tudi samostojen plezalni tečaj na Raduhi, katerega se je udeležilo 14 alpinistov in 4 mladinci. Alpinistični odsek pa je pridno pomagal tudi pri raznih drugih društvenih delih kakor pri oskrbovanju postojanke,

stjo društev na tem področju je UO PZS naročil Gospodarski komisiji, da vztraja na predložitvi društvenih proračunov, na podlagi katerih bo komisija za planinska pota lahko ugotovila, če so društva določila zadostna finančna sredstva za dela na tem področju. Praksa namreč kaže, da so društva glede markiranja in popravila potov vse bolj neaktivna in da se zanašajo samo na komisijo.

Načelniku inozemskega odseka je bilo naročeno, da čimpreje formira svojo komisijo in izdela program, ki naj ga predloži UO PZS v odobritev.

Uniterzitetni planinski odbor v Beogradu je poslal vabilo na udeležbo meduniverzitetnega orientacijskega patrolnega tekmovanja, ki ga je priredil v čast Dneva republike. PZS se vabilu ni odzvala, ker je sprejela povabilo šele na dan, ko bi se morale tekmovalne ekipe že javiti v Beogradu.

Občinski ljudski odbor Jesenice je pozval PZS, da določi svojega zastopnika v 11 članski upravni odbor žičnice Vitranc v Kranjski gori. PZS je določila kot svojega zastopnika načelnika Gospodarske komisije tov. Mirka Fetiha.

Dne 27. XI. 1958 se je vršil v prostorih Zavoda za varstvo kulturnih spomenikov LRS v Ljubljani sestanek zaradi zaščite prirode na Krvavcu. Sestanka se je udeležila tov. ing. Andreja Štebi, pred tem pa se je udeležil sestanka na samem Krvavcu tov. Živojin Prosenec.

TZS in Drž. sekretariat za blagovni promet sta opozorila PZS na pojave, ki naj bi se dogajali v planinskih postojankah. Tako baje razglednice, ki jih oddajo planinci skupaj z gotovino za znamko oskrbniku, ne prispejo v roke naslovniku. Več takih pritožb je baje prejela tudi že Direkcija PTT. V zvezi s tem je UO PZS pozval vsa društva, da čimprej oskrbe svoje po-

stojanke z znamkami in določijo prostor za oddajo pošte. Prodaja znamk se društvom poleg vsega tudi izplača, saj prejmejo od prodanih znamk 4% provizije.

PZS je nakazala PD Kozjak v Kaštelj Sučurcu din 1000 za dovršitev planinskega doma na Kozjaku.

PSJ je v zvezi z jugoslovansko transverzalo poslal predloge vseh republiških planinskih zvez s prošnjo, da tudi PZS da svoje pripombe.

Na prošnjo PZS je mladinska komisija pri PZS poslala svoje pripombe k osnutku pravilnika o medrepubliškem orientacijskem tekmovanju.

Komisija za planinska pota je pregledala osnutka predloga o zaščiti Velike Planine in Kamniške Bistrice, ki naj bi se proglasila za narodni park. Izjavila se je za predloga, kar je tudi sporočila OLO Ljubljana.

TZS je poslala seznam poročevalcev in poročevalskih točk, ki bodo v zimski sezoni 1958/59 vršili zimsko vremensko poročevalsko službo. V kolikor se ta služba nanaša tudi na določene planinske postojanke, je PZS ta društva še posebej zaprosila za točno in vestno poročanje.

Kot svoj prispevek za razvite društvenega prapora PD Križe ob 10-letnici obstoja tega društva je PZS prispevala za zlati znak 6000 din.

Komisija za alpinizem se je odločila, da ne bo več sklicevala zborov alpinistov. Namesto teh bo za posamezna področja sklicala sestanke alpinističnih odsekov, ki bodo vsekakor imeli boljši delavni karakter, poleg tega pa bo prihranek na stroških. Ti sestanki se bodo vršili v Ljubljani, v Celju, v Mariboru in na Jesenicah.

Predsednik PZS tov. Fedor Košir se je udeležil se-

pri markiranju potov na pri propagandnem delu, predvsem pa je marljivo delal pri vzgoji mladine. Vodil je mladince na njihovih pohodih in izvedel številna predavanja. Bilanca plezalnih vzponov je nekoliko manjša od preteklega leta, to pa predvsem zaradi pomanjkanja plezalnih vrvi.

Po plodni debati so alpinisti sprejeli vrsto sklepov in smernic za delo v novi sezoni. Zbor so zaključili z željo, da bi se v prihodnjem letu srečali s še bogatejšim programom in uspehi.

POSVET ZA VZDRŽEVANJE BOTANIČNEGA VRTA JULIJANA

Dne 11. novembra 1958 so se sestali v Bovcu predstavniki Soškega gozdnega gospodarstva v Tolminu, Zavoda za varstvo kulturnih spomenikov v Ljubljani, Turistične zveze Slovenije, Goriške turistične podzveze, Turističnega olepševalnega društva v Bovcu, Uprave za gozdarstvo OLO Gorica in Ob Lo Bovec, da bi se pogovorili o ureditvi in nadaljnjem vzdrževanju botaničnega alpinetuma Julijana.

Na osnovi obrazložitve o pomenu in važnosti tega alpinetuma so sklenili, da bo odslej upravljala ta alpinetum odbor Goriške turistične podzveze oziroma odbor TOD Bovec. V tem odboru bodo še sodelovali zastopnik Ob Lo Bovec, zastopnik Zavoda za spomeniško varstvo in ing. Cencič, upravitelj Gozdne uprave v Bovcu. Tov. ing. Jeglič Cirila iz Vižmarjev bodo naprosili za strokovno vodstvo alpinetuma. Tov. ing. Jeglič naj bi še pred nastopom zime pregledal alpinetum, izdelal načrt in dal potrebna strokovna navodila za obnovo vrta v prihodnji spomladi. V vrtu naj določi tudi kotichek za takšne rastline, ki se dobro obnesejo pri utrjevanju terena v hribovitih predelih. Za vzdrževanje in obnovo botaničnega vrta bodo v letu 1959 prispevali: Soško gozdno gospodarstvo Tolmin Din 80 000.—, Uprava za gozdarstvo OLO Gorica Din 50 000.—, Uprava za gozdarstvo LRS Ljubljana Din 100 000.—, Ob Lo Bovec Din 250 000.—, Goriška turistična podzveza Din 100 000.—, Turistična zveza Slovenije Din 100 000.—, Zavod za varstvo spomenikov LRS Ljubljana Din 100 000.—. Lastni dohodki alpinetuma so določeni na Din 50 000.—, primanjkljaj pa znaša Din 70 000.—. Skupni izdatki bi torej znašali Din 900 000. Ker pa navedeni prispevki ne krijejo v celoti izdatkov, so prosili Zavod za spomeniško varstvo LRS, da skuša pridobiti potrebna denarna sredstva za vzdrževanje alpinetuma še Biološki inštitut SAZU Ljubljana, Planinsko zvezo Slovenije, Prirodoslovni muzej v Ljubljani, Kmetijsko veterinarsko fakulteto in Prirodoslovno fakulteto. Za vzdrževanje in obnovo tega vrta je sprejela Goriška turistična podzveza v Novi Gorici v stalno delovno razmerje kot delavca in poznavalca redke planinske flore s 1. I. 1959 tov. Antona Tožbarja iz Trente, ObLO Bovec pa bo iz svojih sredstev še nadalje plačeval vrtnarico Ano Kvas, vzdrževal vodovod, ograjo itd. Že navedeni prispevki naj bi se stekali na poseben tekoči račun Goriške turistične podzveze.

PZS je takoj, čim je prejela cit. sklepe, razpravljala o tem na svoji seji in določila kot svoj prispevek v letu 1959 Din 35 000.—, hkrati pa je Zavodu za spomeniško varstvo sporočila svoje mnenje glede na to, da je alpinetum važen za vso republiko, v prvi vrsti dolžnost državnih organov, da akcijo finančno podprejo.

OBČNI ZBOR PD VELENJE

Po triletnem molku je končno planincem v Velenju le uspelo dne 6. XII. 1958 sklicati občni zbor tega društva. Priprave za občni zbor je izvršil iniciativni odbor pod vodstvom tov. Jamnikarja. Pred občnim zborom je PZS izvedla predavanje z barvnimi diapozitivi, katerega se je udeležilo okrog 200 planincev, po večini mladincev. Občni zbor, ki je sledil predavanju, je bil dobro pripravljen. Izvoljen je bil nov odbor s tov. Emilom Salmičem na čelu. Novoizvoljeni odbor je že takoj na občnem zboru pozval mladince na skupinski izlet na Paški Kozjak, kamor naj bi šli že takoj naslednji dan. Tamkaj ima društvo namreč svojo postojanko, ki jo je obnovilo po osvoboditvi, ker pa je društvo nato zaspalo, so ostali neizdelani še spalni prostori. Društvo bo zato potrebovalo še okrog milijon dinarjev. Sami bodo zbrali material v vrednosti okrog Din 700 000.—, za ostalih Din 300 000.— pa pričakujejo pomoč od PZS.

Od PZS sta se občnega zbora udeležila tov. Milan Zinauer in tov. Rado Lavrič.

MEDDRUŠTVENI SESTANEK PD OKRAJA MARIBOR

Sestanek se je vršil na pobudo Sveta za telesno vzgojo OLO Maribor dne 19. oktobra 1958 v Mariboru, vodil pa ga je predsednik PD Maribor tov. ing. Friderik Degen. Na sestanku so bili navzoči predstavniki PD Maribor, Ravne na Koroškem, Mežica, Poljčane, Ptuj, Obrtnik Maribor, Ruše, Slov. Konjice, Slovenjgradec in Slovenska Bistrica, zastopana pa niso bila PD Majšperk, PTT Maribor, Oplotnica, Prevalje, Vuzenica, Žerjav in Radlje ob Dravi. PZS je zastopal njen podpredsednik tov. Bučer.

Uvodoma je tov. ing. Degen obrazložil pomen takih sestankov, ki so potrebni in koristni, saj je dolgoletna praksa dokazala, da je treba vskladiti skupne akcije in da se številni problemi, ki tarejo društvo, lahko skupno rešijo. Pri tem gre zlasti za probleme upravljanja planinskih postojank in finančne probleme, ki tarejo vsa društva. Zato je prav, da zastopniki navzočih društev formirajo nekak koordinacijski odbor PD tega okraja z nalogo, da posreduje sprejete sklepe na takih sestankih in ki naj bo stalno povezan z organi državne oblasti. Zatem je tov. Ciril Vrstovšek, sekretar PD Maribor podal poročilo o problemih v delu PD mariborskega okraja. V ožji koordinacijski odbor so nato izvolili tov. Franca Mariča za PD Maribor, Rada Čupkoviča za PD Slov. Bistrica, Ivana Čučka za PD Ruše, Janeza Gorjanca za PD Ravne in Staneta Kneza z PD PTT Maribor. Prihodnji meddruštveni sestanek bo sklicalo PD Ruše v drugi polovici februarja 1959.

R. Z.

SKUPŠČINA UIAA LETA 1958

Letošnja skupščina mednarodne alpinistične unije (UIAA) se je vršila v dneh od 3. do 5. oktobra 1958 v Luganu v Švici.

Najvažnejši predmet obravnave te skupščine je bil predlog Sovjetske zveze, da se sprejme v mednarodno alpinistično unijo. Čeprav je bilo na poprejšnjih sestankih sprejeto mnenje zastopnikov Jugoslavije, da ni ovir, da bi Sovjetska zveza postala članica Mednarodne alpinistične unije, je na seji Izvršnega komiteja unije v Luganu zastopnik Nemčije izjavil, da ruski alpinisti prejemale za svoje vzpone denarna povračila in da tako ne more biti

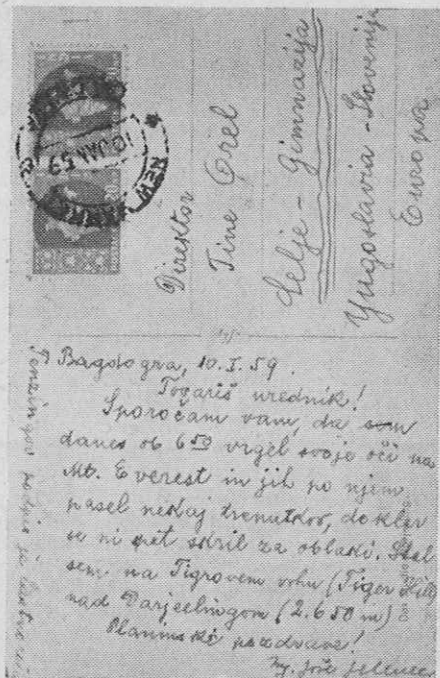
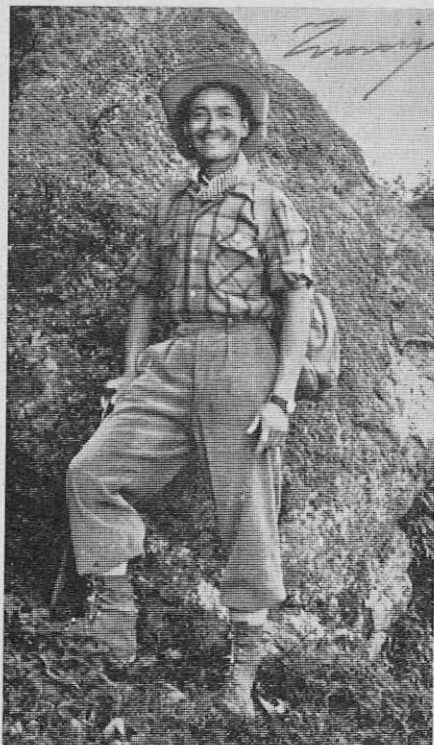
stanka, ki ga je sklicala komisija za družbene organizacije GO SZDL v Ljubljani zaradi določitve dotacije tem organizacijam za leto 1959. Določeno je bilo, da bo PZS prejela za leto 1959 dotacijo v znesku din 8 200 000, t. j. za din 1 200 000 manj Rot za preteklo leto. Na tem sestanku so sklenili, da bodo v bodoče športne organizacije vključno PZS glede dotacije podrejene Komisiji za telesno kulturo pri IS LS LRS, ostale pa direktno GO SZDL. Planinski Vestnik v bodoče ne bo več upoštevan v tej dotaciji in bo prešel v celoti na založniški sklad.

UO PZS je razpravljalo o delu PD Ilirska Bistrica, ki je v preteklem letu zgradilo postojanko na vrhu Snežnika. Društvo je bilo zelo delavno, o čemer pa PZS zaradi društvenega neporočanja ni bilo obveščeno. Ker bo društvo še potrebovalo denarna sredstva za popolno ureditev postojanke, bo PZS stavila ta sredstva društvu na razpolago v okviru finančnih možnosti.

V zvezi s povišanjem naročnine Planinskega Vestnika od din 400 na din 600 so bila naprošena vsa društva, da se v čim večji meri posvetijo zbiranju naročnikov na to glasilo. Naročilo na revijo naj društveni funkcionarji propagirajo zlasti na društvenih občnih zborih, društvenih delovnih sestankih itd.

Režkova knjiga Gorski vodniki, ki bo najbrž nosila naslov »Vodniki in odkritelci« in se bo tiskala že spomladi letos, bo izšla v nakladi 2000 izvodov.

Po zaključku seje UO PZS 16. XI. 1958 sta tov. Tone Bučer v imenu UO PZS, tov. Zivojin Prosenec pa v imenovan kolegov čestitala predsedniku PZS tov. Fedorju Koširju k njegovemu 50-letnemu življenjskemu jubileju in 10-letnemu predsedovanju PZS ter sekretarju tov. Milanu Zinauerju k njegovi petdesetletnici.

Tote razglednico je pisal uredništvu znani mariborski planinec ing. Jože Jelenc. Menda ne bomo ostali pri tem?

Oba sta jubilentoma izročila tudi lepa darila. Cestitke k svoji 70-letnici in darilo pa je prejel tudi knjigovodja PZS tov. Drago Hude.

PSJ je sporočil, da je zaradi nediscipliniranosti nekaterih republiških planinskih zvez, ki niso pravočasno poslale zaprosenega gradiva o svojem delu, odgodil skupščino, ki bi se imela vršiti 21. decembra 1958, na nedoločen čas. PSJ je pozval vse zveze, da naj njegovemu zaprosilu takoj ugone in pošljejo točne naslove delegatov za skupščino, ki bodo vabila na skupščino skupno z vsem gradivom prejeli direktno na svoj naslov.

UO PZS je v zvezi z zvišano naročninó Planinskemu Vestniku sklenil, naj ostane za naročnike SPD v Trstu, Gorici in v Celovcu še nadalje samo 150 din, na znanje pa je vzel izjavo SPD Trst, da se je društvo

govora o čistem amaterizmu v vrstah sovjetskih alpinistov. Tudi razlogi, da je Sovjetska zveza članica več mednarodnih športnih združenj, niso pričrli navzočih zastopnikov posameznih držav in tako je bil sprejem Sovjetske zveze odklonjen z večino glasov, za sprejem sta glasovali edino Italija in Jugoslavija.

Na letošnji skupšini sta se pojavila tudi dva bolgarska zastopnika, ki se do sedaj skupščin unije nista udeleževala, čeprav je Bolgarija članica unije. Poljakov in Čehov na letošnji skupščini ni bilo, čeprav so bili na lanski skuščini in ponovno sprejeti v unijo.

Navzoči zastopniki posameznih držav so se udeležili ekskurzije na Monte Lema in sicer z žičnico, ki je zelo podobna naši žičnici na Krvavec in ima približno isto višinsko razliko.

Naslednja skupščina se bo vršila leta 1959 v Amsterdamu na Nizozemskem.

II. KONFERENCA PLANINSKIH DRUŠTEV OKRAJA CELJE se je vršila dne 9. XI. 1958 na Slemenu v Andrejevem domu. Konferenco je vodil tov. Stegnar, predsednik PD Šoštanj, ki je po pozdravu povedal, zakaj ni sklical konference v Gorjem spomladi 1958, kakor je bilo sklenjeno na I. okrajni konferenci v Celju 1. 1957. Vmes je prišla skupščina PZS v Ravnah, potem sezona, dopusti in tako se je konferenca odlagala v pozno jesen.

Potem so poročali: O planinskem gospodarstvu tov. Stegnar, ki je poleg drugega načel tudi vprašanje planinske postojanke na Travniku oz. na Beli peči med Smrekovcem in Raduho; o alpinizmu in AO PD Celje tov. Debeljak, ki je poročal o razvoju

AO Celje od l. 1948 do 1958, o vzrokih stagnacije v zadnjih letih in dobrih avspicijah, ki so se pokazal v zadnjem času; o GRS tov. Veninšek, ki se je zavzel za okrepitev reševalne ekipe s člani iz Zg. Savinjske doline; o markacijah in planinskih potih tov. Kegru in dr. Mejak, ki sta orisala delo celjske markacijske baze, najnujnejše potrebe in program dela za prihodnje leto. Med poti, ki jih je tov. Kegru lani in predlanskim markiral, je treba posebej omeniti pot iz Braslovč preko Dobrovelj na Vransko in pot iz Rogaške Slatine na Donačko goro in nazaj na Rogatec. Tov. Orel je poročal o propagandi in predlagal konferenci vrsto sklepov, s katerimi naj bi se poživelo planinstvo, predvsem pa delo v mladinskih odsekih. Med temi sklepi je najpomembnejši ta, da bodo planinska društva okraja Celje vsako leto prirejala orientacijski pohod po poti XIV. divizije od Buč na Sotli do Luč na Savinji.

Po teh poročilih so se oglasili zastopniki 12 društev, ki so se konference udeležili, s poročili o svojem delu in problemih, ki tarejo planinska društva v posameznih krajih. Govorilo se je o ustanovitvi PD v Žalcu, o raznih tečajih, gospodarskem, oskrbniškem, mladinskem in alpinističnem, o Boču in o tem, kako bi okraja Maribor in Celje spravila v red postojanko na Boču. Dalje o celi vrsti problemov, ki so skupni planinstvu in turizmu, o cestah, žižnicah, zaščiti prirode in o potrebi sodelovanja med planinstvom in smučarstvom.

Po vsem tem je konferenca sprejela sklepe, predsednik tov. Stegnar pa je zbor 23 zastopnikov raznih društev zaključil z željo, da bi bil vsaj del teh sklepov uresničen.

PD Šoštanj je zborovalce savinjskega planinstva gostoljubno sprejelo, zborovanje je poteklo v prijetnem vzdušju soglasja in vneme za planinsko stvar.

T. O.

ALPINISTIČNE NOVICE

O SOLO VZPONIH so pri nas še vedno zelo deljena mnenja. Lani smo zabeležili zopet nekaj težjih. Član AO Ravne Drago Zagorc je kot samohodec preplezal Herletovo in Ogrinovo smer v severni steni Ojstrice in gorenjsko smer v severni steni Triglava. Zopet je prišlo ponekod do prav žolčnih debat; ali smo za taka dejanja ali jih vsaj dovoljujemo ali pa smo načelno proti. V alpinizmu so že v klasični dobi zabeležili več prvenstvenih vzponov, ki so jih izvedli samohodci. V naši dobi je nastopil Hermann Buhl. Vzponi, ki jih je on izvršil, so še sedaj mnogim uganka, saj je plezal sam skrajno težke smeri boljše kot druge naveze. Mnogi so njegova dejanja grajali, vendar danes jih svet občuduje. Čas je — tudi izvršena dejanja tako zahtevajo — da tudi pri nas o tem več razpravljamo in končno določimo neko skupno stališče do takih dejanj. Kaj žene plezalca, da pleza sam izredno ali skrajno težko smer? Je res to bodoča oblika plezalskega udejstvovanja v gorah, kot je nekje izjavil znani slovenski alpinist Sandi Blažina? Ali pa je to najslabša faza v razvoju alpinizma, kot govore zlasti starejši alpinisti? Dobro bi bilo, če bi o tem napisal kaj več kdo izmed samohodcev samih. Mnenje večine alpinistov je: če nekdo doseže neko stopnjo v razvoju in se v njej počuti siguren in trden — da, če to celo dokaže — zakaj ne bi stopil korak naprej?

prostovoljno odločilo na plačilo naročnine v višini 250 din letno.

UO PZS je glede na sklep skupščine PZS v Ravnah na Koroškem, da naj se razdeli zvišana članarina na 200 din med PD in skladi PZS, upoštevajoč pri tem tudi sklad Planinskega Vestnika, odločil tako-le: od članarine 200 din pripada PD 100 din in PZS 100 din, od mladinske članarine 60 din pripada PD 57 in PZS 3 din ter od pionirske članarine 30 din PD 27 din in PZS 3 din. Od prispevka 100 din, ki ga prejme PZS od odraslih članov, gre 20 din v sklad Planinskega Vestnika. V primeru, da bo skupščina PSJ ukinila himalajski prispevek v višini 20 din, se bo ta znesek porabil za kritje stroškov Planinskega Vestnika, oziroma se bo o uporabi tega zneska kasneje sklepalo.

Na prošnjo Smučarske zveze Slovenije je UO PZS dovolil vsem članom te zveze proti predložitvi članskih legitimacij s potrdilom o plačani članarini za tekoče leto v planinskih postojankah na območju Slovenije v času od 1. novembra do 1. maja iste ugodnosti, kot jih uživajo člani PD. V primeru večjih tečajev pa je bilo Smučarski zvezi nasvetovano, da se zaradi morebitnih posebnih ugodnosti dogovori neposredno s prizadetimi PD. Smučarska zveza je zagotovila, da bo vsem svojim članom pripočila vpis v PD.

Članske izkaznice za leto 1959 so naslednje barve: za odrasle modre, za mladince črne in za pionirje zelene barve. Društvom so na razpolago, v kolikor so zadoštila svojim finančnim obveznostim do PZS.

NAROČAJTE

PLANINSKI VESTNIK!

SEJE PZS, GRS

144

DIREKCIJA ZA LJUDSKO REPUBLIKO SLOVENIJO V LJUBLJANI

*Predajte se športu
in užitkom, ki vam
jih nudi lepa
priroda!
Na opreznost nikar
ne pozabite –
riziko pa predajte
zavarovanju!
Zoper nezgode,
za primer smrti
in doživetja
zavaruje:*

Državni zavarovalni zavod

TELEFON: 39-121

ZASTOPNIKI V VSEH VEČJIH KRAJIH

Sava

TOVARNA GUMIJEVIH IZDELKOV **KRANJ**

Izdeluje:

pnevmatike za kolesa in avtogume
vsakovrstne gumene tehnične izdelke
transportne trakove
plošče za pod
sanitarne, gospodinjske, galanterijske
in športne gumene predmete

Obiščite naše prodajalne:

KRANJ, Koroška 11

BEOGRAD, Knez Mihajlova 47

ZAGREB, Gajeva 2b

SARAJEVO, Maršala Tita 15

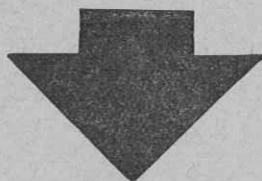
**NAJSTARIJE JUGOSLOVENSKO PREDUZEĆE
ZA UVOZ I IZVOZ RUDA I METALA**

JUGOMETAL

Izvozi i uvozi: metale, nemetale, rude i koncentrate,
vatrostalni materijal, građevinski materijal,
(cement, crep i cigla), ferolegure, čvrsto gorivo,
azbestno cementni proizvodi, razne rude
i drugo

Izvodi Geološko-rudarsko-istraživačke radove u inostranstvu,
eksploataciju rudnika u inostranstvu i sve ostale pripreme i
radove u vezi sa ovim

Preduzeće posluje sa najvećim proizvođačima i potrošačima proizvoda
obojene i crne metalurgije svih zemalja sveta. Pretstavništva preduzeća
nalaze se u svim republičkim centrima FNRJ, kao i važnijim centrima
svetske trgovine metala

JUGOMETAL, Beograd, Trg Republike 3

tovarna usnja v šoštanju

Najboljše

podplatno usnje,
komerčno in goodeyar,
vse vrste boksov,
črnega in barvastih,
dullboks
za specialne smučarske čevlje,
mastno, cugovano
in nekrišplovano kravino
ter svetovno znani likanec
kupite najceneje
v tovarni usnja v Šoštanju

POSTREŽBA TOČNA IN HITRA!

TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA

PROIZVAJA: vse vrste brezlesnih papirjev
in kartonov,
specialne papirje,
surovi heliografski in
foto papir,
paus papir,
kartografski,
specialni risalni »Radeče«,
papirje za filtre itd.

**RADEČE PRI
ZIDANEM MOSTU**

Telefon št. 24

Železn. postaja: ZIDANI MOST

Železarna
JESENICE

PROIZVAJA CEVI:

vodovodne

plinske

parovodne

konstrukcijske

pohištvene

pancirne

v dimenzijah 1/8 »—3«

spojke za cevi

loki za cevi

ZAHTEVAJTE KATALOG PROIZVODOV ŽELEZARNE JESENICE